

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

คณะผู้วิจัย

สังกัด

- 1.นายชัยพันธ์ ประภาสวัต
- 2.นางสาวประยงค์ บุญไทย
- 3.นางสาวเนตรดาว ยิ่งยวบ
- 4.นางสาวจรัสศรี จันทร์อ้าย
- 5.นายเฉลิม อันวิเศษ
- 6.นางสาวบุญทิพา บุญเป็ง

สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน

วันที่	16 ส.ย. 2546
เลขทะเบียน	RD6
เลขเรียกหนังสือ	45
	603

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ชั้น 14 อาคาร เอส เอ็ม ทาวเวอร์
เลขที่ 979/17-21 ถนนพหลโยธิน แขวงสามสมน
เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10400
โทร. 298-0455 โทรสาร 298-0476
Home page : <http://www.trf.or.th>
E-mail : trf-info@trf.or.th

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ

บทที่ 1 บทนำ สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรน้ำ	1
บทที่ 2 สายน้ำแม่ตาช้างกับการจัดการทรัพยากร	16
บทที่ 3 กระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างการแบ่งปันในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน	28
บทที่ 4 กระบวนการสร้างกติกาและมาตรการในการจัดการทรัพยากรร่วมของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	70
บทที่ 5 บทสรุปการดำเนินการทำงานและการศึกษา	108

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเชิงปฏิบัติการ โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างนี้ได้รับการสนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) Phase 1 ระยะ 6 เดือน (พฤศจิกายน 2544 – เมษายน 2545) จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณที่ปรึกษางานศึกษาวิจัย ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมณ์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ ดร.เจษฎา แก้วกัลยา อาจารย์จิระ ปังเขียว ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่ายิ่งกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

รายงานฉบับนี้สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นก็เพราะได้รับความร่วมมือจาก คณะกรรมการ ศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างซึ่งประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำ กลุ่ม สถานประกอบการ และอบต. รวมถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แก้วหม่อง แก้วฝ่าย ค.บ้านบ่ง ค.หนองควาย ค.บ้านแหวน ค.น้ำแพร่ และขอขอบคุณ ศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์ องค์การบริหารส่วนตำบล บ้านบ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขา ในประเทศไทย ที่ว่าการอำเภอหางดง วัคคีรีเขต ในการเอื้อเฟื้อสถานที่จัดเวที

และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง แก่ชาวบ้านที่ร่วมวงสนทนา และเวทีประชุม แม้อากาศจะหนาวเย็นในยามค่ำคืนก็ยังให้ความร่วมมือด้วยดี ที่ได้กรุณาให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น ชักเถียงจริง และแนวทางแก้ไข ปัญหา ตลอดจนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่กรมชลประทานที่ 1 นักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ที่ร่วม อภิปราย และเสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานในระยะต่อไป

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณผู้ร่วมงานวิจัยทั้ง 5 คน ที่มีความรับผิดชอบร่วมกันในการทำงานอย่างสูง และได้กรุณาวางแผน ดำเนินงาน ประสานงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

นายชัยพันธ์ ประภาสวัต

หัวหน้าโครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

บทที่ 1

บทนำ

สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรน้ำนั้น ปัจจุบันมีความรุนแรงตั้งแต่ระดับลุ่มน้ำขนาดเล็ก จนถึงลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งปัญหาความขัดแย้งการใช้น้ำในระดับประเทศหรือลุ่มน้ำขนาดใหญ่ มักก่อเกิดจากต้นเหตุที่รัฐรวมศูนย์อำนาจในการจัดการและใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ดังเช่น การผลักดัน พรบ.น้ำ

การรวมศูนย์อำนาจในการจัดการของรัฐ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ส่งผลให้เกิดการทำลายมากกว่าการดูแลรักษาทรัพยากรน้ำ และผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดก็คือ ชาวบ้าน ชุมชนท้องถิ่นที่เกิดและตายในลุ่มน้ำนั้น

ดังนั้น ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ชาวบ้านได้พยายามที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่ การคิด การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการแย่งชิงน้ำของกลุ่มต่าง ๆ

การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรนั้น ชุมชนพยายามนำความรู้ดั้งเดิม ความรู้สมัยใหม่ เพื่อนำมาสร้างการจัดการในระดับหมู่บ้าน ระดับชุมชน ระดับกลุ่มต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และในระดับลุ่มน้ำ ซึ่งการสร้างการจัดการเป็นการหนุนเสริมให้ชุมชนได้ใช้ศักยภาพในการแก้ไขปัญหา

ด้วยการหนุนเสริมศักยภาพของชุมชนเกิดขึ้นจากภาคภาคีต่างๆทำให้เกิดคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ตาช้างขึ้นและพัฒนาเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ที่มีองค์ประกอบ คือ กลุ่มคนต้นน้ำ (ชาติพันธุ์ม้ง) กลุ่มคนกลางน้ำ (คนพื้นราบ) กลุ่มคนปลายน้ำ (คนพื้นราบ) ชุมชนรวมตัวและพยายามสร้างอำนาจหรือเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรแบบเท่าเทียมกันนั้น จึงเกิดการสร้าง “กติกา” เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรแบบ “แบ่งปัน”

ในเวลาขณะเดียวกัน ท่างกลางกระแสภาคประชาสังคม และกระแสการสนับสนุนให้องค์กรชุมชนได้รวมตัวกัน เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 46 มาตรา 56 มาตรา 79 มาตรา 290 และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการ และอบต. พ.ศ. 2537 มาตรา 67 มาตรา 68 รวมทั้งแผนการพัฒนาฯ ฉบับที่เก้า 2545-2549 ได้ระบุว่า “การสร้างโอกาสให้คนจนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ”(ข้อ 22) และให้มี “การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่ลดความขัดแย้งในสังคม (อ้าง ข้อ 3,4 หน้า 109)

จากการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรชุมชนนั้น ชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างจึงพยายามเสริมสร้างศักยภาพชุมชน เพื่อชุมชนสามารถกำหนดวิถีชีวิต อนาคต และการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยประชาชนอย่างแท้จริง โดยให้รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาทเป็นผู้หนุนเสริมหรือเป็นเพียงผู้ให้บริการแก่ชุมชนเท่านั้น ด้วยแนวทางดังกล่าวนี้จะสามารถทำให้ภาคประชาชนเกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างความเข้มแข็ง รวมทั้งส่งผลให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ชุมชนที่แท้จริงสู่สังคมไทยได้

1. ชื่อโครงการ โครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
(อ.หางดง อ.แม่วรม อ.เมือง จ.เชียงใหม่)

2. หน่วยงานเจ้าของโครงการ สถาบันเพื่อสิทธิชุมชน
(Institute For Community Rights)

ผู้รับผิดชอบโครงการ นายชัยพันธ์ ประภาสวัต
3 ถ.วิมลราช ซอย 1 ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50100
โทรศัพท์-โทรสาร (053) 201 – 796
E-mail Chaphang@hotmail.com

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาถึงการสร้าง กฎ กติกาในการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกัน ที่สร้างความยั่งยืน เป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกฝ่าย ซึ่งอยู่ในบริบท ของความขัดแย้งกันในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมของกลุ่มคนที่แตกต่างทางชาติพันธุ์และต่างกลุ่มสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษาถึงการปรับใช้องค์ความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ (เทคโนโลยี) และการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบแบ่งปันที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน เศรษฐกิจ ชีวภาพ
4. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขอะไรที่ทำให้องค์กรท้องถิ่นมีอำนาจและสามารถสร้างกลไกร่วมมือที่เชื่อมโยงทั้งภาคประชาชนกับหน่วยงานรัฐในการจัดการทรัพยากร

3. หลักการและเหตุผล

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและการลดลงของพื้นที่ป่าได้ก่อให้เกิดการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งการขาดแคลนน้ำดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนทางสังคมและกลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำเดียวกัน

ปัญหาวิกฤติน้ำเกิดความรุนแรงทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำร้ายทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังเช่น กรณีปัญหาความขัดแย้งลุ่มน้ำแม่ตาช้าง อ.หางดง, อ.แม่วรม จ.เชียงใหม่

ความขัดแย้งกรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ได้เกิดเหตุการณ์ขึ้นในช่วงปี 2533-2534 กลุ่มคนปลายน้ำ(คนพื้นราบ)ได้นำคนจำนวนมากกว่าร้อยคนบุกขึ้นไปบนดอยซึ่งเป็นพื้นที่ปลายน้ำเพื่อต้องการทำลายท่อที่ชนเผ่าม้งนำไปวางกักน้ำที่บริเวณต้นน้ำ และทำลายต้นลำไย ซึ่งคิดว่าเป็นสาเหตุของโครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การให้น้ำแห้ง จากการกระตักกล่าวทำให้ความขัดแย้งได้บานปลายถึงขั้นมีการจับอาวุธเข้าหากันระหว่างคนต้นน้ำกับคนปลายน้ำทำให้สูญเสียทรัพย์สิน

เหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าว มีหน่วยงานราชการพยายามเข้ามาแก้ไขปัญห โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการ 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายชาวเขาเผ่าม้ง(คนต้นน้ำ) ฝ่ายคณะกรรมการจาก อบต.บ้านปางตัวแทนจาก อบต.สุเทพ (คนปลายน้ำ)และฝ่ายส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่สามารถการแก้ไขปัญหได้เพราะคณะกรรมการ 3 ฝ่ายยังไม่ได้แก้ไขปัญหให้ครอบคลุมกลุ่มที่ใช้น้ำร่วมกันได้ ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีวิถีคิด รูปแบบในการจัดการน้ำที่แตกต่างกันรวมทั้งต่างฝ่ายต่างยืนยันที่จะใช้น้ำเพื่อตอบสนองกับผลประโยชน์ตนเองเป็นหลัก

ในภาพปรากฏการณ์ข้างต้นนั้น ช่วงปี 2544 ได้มีการศึกษาหรือหาข้อมูลโดย “โครงการฟื้นฟูและการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” พบว่าปัจจัยหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างคนต้นน้ำและคนปลายน้ำของลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น เกิดจากความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ใช้น้ำ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง กลุ่มคนต้นน้ำ เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ได้แก่ ชาวเขาเผ่าม้ง คนพื้นราบบางส่วน และส่วนราชการ ในปัจจุบันรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินของชนเผ่าม้ง และคนพื้นราบที่อาศัยอยู่บนที่สูงได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตแบบดั้งเดิมเข้าสู่การผลิตแบบพืชพาณิชย์ ส่งผลให้เกิดการใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกมากขึ้น

กลุ่มที่สอง กลุ่มกลางน้ำ เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่บริเวณกลางน้ำ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการ รีสอร์ท โรงแรม บ้านพักตากอากาศ โรงเรียนนานาชาติ และชาวบ้าน ต.บ้านปาง ในปัจจุบัน กลุ่มผู้ประกอบการหรือกลุ่มนายทุนได้มีการกว้านซื้อที่ดินในเขตพื้นที่ ต. บ้านปางมากกว่า 70 % เพื่อประกอบธุรกิจและกลุ่มผู้ประกอบการมีการใช้น้ำหรือกักเก็บน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ธุรกิจด้านโรงแรม รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ การกักเก็บน้ำดังกล่าวส่งผลให้น้ำในต้นน้ำไม่สามรถไหลสู่ปลายน้ำได้ตามธรรมชาติทำให้เกิดความขาดแคลนน้ำในส่วนบริเวณปลายน้ำ

กลุ่มที่สาม กลุ่มคนปลายน้ำ ได้แก่ คนพื้นราบ เช่น ต.หนองควาย ต.บ้านแหวน ต.น้ำแพร่ ต.หางดง และต.สันผักหวาน ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากการผลิตการเกษตรสู่การผลิตแบบเกษตรกรรม เช่น การทำสวนลำไย ทำไร่ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และพืชเชิงเดี่ยว ฯลฯ ด้วยการผลิตแบบเกษตรกรรมมีความต้องการใช้พื้นที่แบบขยายวงกว้างและมีความต้องการใช้น้ำในปริมาณที่มากขึ้น

จากการผลิตที่แตกต่างกันนั้นมีการใช้ทรัพยากรน้ำจำนวนมากและในสถานะของการขาดแคลนน้ำของฤดูแล้งนั้น ส่งผลทำให้เกิดการแย่งชิงน้ำและความขัดแย้งในการใช้น้ำที่รุนแรงของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ในการศึกษาของโครงการฯ ได้เสนอถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง คือ เงื่อนไขที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดินและการเปลี่ยนแปลงทาง ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนในการจัดการทรัพยากร เงื่อนไขที่สอง ระบบการจัดการน้ำไม่เป็นธรรม นายทุนมีอิทธิ

2. ทำสำมะโนรูปแบบการใช้น้ำ และจำนวนผู้ใช้น้ำจากลุ่มแม่ตาช้าง เป็นเวลา 3 ปี
3. ตรวจวัดปริมาณน้ำในแต่ละกลุ่มสาขาของห้วยแม่ตาช้างเป็นระยะ ๆ ในหน้าแล้งเป็นเวลา 3 ปี
4. ศึกษาการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพของไม้ผลต่างๆ ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง ฯลฯ
5. จัดทำแผนที่แนวเขตลุ่มน้ำ ลำห้วยสาขาในระดับสูงต่ำของพื้นที่ การลงพิกัดหมู่บ้านโดยระบบ GIS และการลงแนวเขตหมู่บ้านโดยใช้เครื่อง GPS
6. จัดเวทีการประชุมคณะกรรมการเพื่อรับทราบข้อมูลความก้าวหน้า การอบรมทางวิชาการด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อปรับกติกากการใช้น้ำให้สอดคล้องกับความเป็นจริง
7. จัดการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ และปลายน้ำ
8. ศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างเพื่อเป็นกรณีศึกษาสำหรับการจัดการแบ่งปันการใช้น้ำทรัพยากรในลุ่มน้ำอื่นๆ
9. ศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้น้ำตลอดจนผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม สังคม และความแตกต่างทางชาติพันธุ์

5. แนวทางในการแก้ไขปัญหาน้ำ

แบ่งแนวทางการแก้ไขเป็น 2 ระยะ คือระยะสั้นและระยะยาว

□ แนวทางการแก้ไขปัญหาระยะสั้น (12 เดือน)

เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเองโดยใช้หลัก “สิทธิชุมชน” เป็นการนำหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ม.46 มาแปรเปลี่ยนให้เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเฉพาะหน้าแบ่งปันการใช้น้ำให้ทั่วถึง ต้นน้ำ – ปลายน้ำ ด้วยจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันของชุมชนในลุ่มน้ำเดียวกัน โดยอาศัยหน่วยงานของรัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อให้เกิดกระบวนการการตัดสินใจ และก่อให้เกิดการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านซึ่งจะถูกกลืนในอดีต ได้นำกลับมาใช้อีก โดยกระบวนการดังนี้

1. จัดให้มีการประชุมสัมมนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหมู่คณะกรรมการฯ และชุมชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อปรับทัศนคติและแนวทางความคิดให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ขยายแนวคิดที่เกิดขึ้นไปสู่หนทางปฏิบัติในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า
2. จัดตั้งอนุกรรมการลุ่มน้ำทุกลุ่มน้ำสาขาของแม่ตาช้างเพื่อเป็นการกระจายการจัดการและการตัดสินใจสู่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง และมีการตัดสินใจร่วมกันในระดับแนวราบ

3.ประสานงานกับนักวิชาการและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อการศึกษาวิจัยลุ่มน้ำร่วมกัน เพื่อศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างอย่างเป็นระบบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตลอดจนกระจายข้อมูลข่าวสารที่ได้รับลงสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆ ที่มีแนวทางตรงกันกับวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการฯ

□ แนวทางแก้ไขปัญหาระยะยาว (3-5 ปี)

1.จัดทำแผนแม่บทการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างอย่างเป็นระบบ และมีแผนงานการดำเนินงานอย่างชัดเจนในช่วงระยะ 3 ปี และ 5 ปี โดยครอบคลุมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องทั้งการจัดการป่าไม้ ที่ดิน และแหล่งน้ำ ต้องทำควบคู่กันไป

2.ให้มีการจัดทำผังเมืองโดยองค์กรประชาชนเอง กำหนดขอบเขตการใช้ที่ดินป่าไม้ ที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำการเกษตร รีสอร์ท เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

3.วางแผนงานในการหาทุนเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุน โครงการระยะ 3 โดยเน้นหลักการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ จัดทำงบประมาณในการจัดการองค์กรให้ชัดเจนและสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

4.จัดทำโครงการที่ต้องการทุนสนับสนุนจากรัฐบาล อาทิ การจัดทำแหล่งน้ำขนาดเล็กในลุ่มน้ำสาขาต่างๆ โครงการฟื้นฟูเหมืองฝาย การปรับปรุงลุ่มน้ำทั้งสาย การบำรุงรักษาป่าไม้ การจัดทำผังแม่บทการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ฯลฯ

แผนปฏิบัติการระยะ 6 เดือน (Action Plan)

1.วัตถุประสงค์แผนปฏิบัติการ

1. เพื่อศึกษาถึงการสร้าง กฎ กติกาในการจัดการทรัพยากรน้ำของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกัน ที่สร้างความยั่งยืน เป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกฝ่าย ซึ่งอยู่ในบริบทของความขัดแย้งกันในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมของกลุ่มคนที่แตกต่างทางชาติพันธุ์และต่างกลุ่มสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษาถึงการปรับใช้องค์ความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ (เทคโนโลยี) และการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบแบ่งปันที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน เศรษฐกิจ ชีวภาพ
4. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไขอะไรที่ทำให้องค์กรท้องถิ่นมีอำนาจและสามารถสร้างกลไกร่วมมือที่เชื่อมโยงทั้งภาคประชาชนกับหน่วยงานรัฐในการจัดการทรัพยากร

2.ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมทีมงานวิจัยกำหนดแผน
2. ประชุมร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง กำหนดแผนงาน
3. กำหนด วัน เวลา สถานที่
4. ดำเนินกิจกรรมตามแผน

3.ระยะเวลาดำเนินการ

1 พฤศจิกายน 2544 - 30 เมษายน 2545 (ระยะ 6 เดือน)

4.ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.จะทำให้ทราบถึงทิศทางของการกำหนด กติการ่วมกันในการจัดการน้ำของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
- 2.เป็นการตรวจสอบแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำขององค์กรชุมชน
- 3.จะทราบถึงข้อมูลรายละเอียดของความรู้ของชุมชนแต่ละกลุ่มในการจัดการทรัพยากรจากเวทีสัญจร

4. จะทราบข้อมูลแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานรัฐ ระดับจังหวัด อำเภอ อบต. ป่าไม้ กรมชลฯ และจะทำให้ทราบข้อมูลรายละเอียดกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน

5. จะทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม เช่น ที่ดิน ชีวภาพ ป่า น้ำ และรายละเอียดเกี่ยวกับทางปรับปรุงวัฒนธรรมในการจัดการทรัพยากรกับการผสมผสานการจัดการ โดยแผนที่ และทราบข้อมูลรายละเอียดของแนวทางและกระบวนการความร่วมมือ กลไกชุมชน และรัฐ

6. จะทราบข้อมูลเศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ระดับครัวเรือน และข้อมูลการจัดการทรัพยากรป่า ชีวภาพ และการจัดการทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม รวมถึงข้อมูลวัฒนธรรม สังคมของแต่ละกลุ่ม

7. จะทราบข้อมูลรายละเอียดของกระบวนการจัดการทรัพยากรร่วมขององค์กรท้องถิ่น และทำให้ทราบข้อมูลการเชื่อมโยงของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างกับหน่วยงานรัฐ รวมทั้งสามารถยก ระดับหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้

8. จะทราบข้อมูลแผนงาน/การจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างและทำให้ทราบถึงรายละเอียดของการ สร้างกตติการรวมทั้งได้ทราบข้อมูลรายละเอียดในการสร้างกลไกในกระบวนการทำงานร่วมระหว่าง ภาครัฐระดับท้องถิ่นกับประชาชน ซึ่งในการทราบข้อมูลในระดับต่างๆ จะทำให้เกิดการสังเคราะห์ ร่วมกัน ระหว่างชุมชน ผู้วิจัย เพื่อหาเงื่อนไขการสร้างศักยภาพ อำนาจของชุมชน ในการจัดการ ทรัพยากรร่วม และจะได้สังเคราะห์แนวคิดของการแบ่งปันการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

5.ตัวชี้วัด

1. เกิดกระบวนการสร้างกตติการ กฎเกณฑ์ ร่วมกัน
2. เกิดเวทีการแลกเปลี่ยนการสังเคราะห์องค์ความรู้
3. ได้ชุดความรู้ของแต่ละกลุ่มในการจัดการทรัพยากร
4. จะทราบผลการทำงานหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอน หากไม่ บรรลุผลจะนำกลับไปปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป การประชุมประเมินผลใช้ประชุมเป็นระยะ

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
ขั้นที่ 1	1.4.4 ทียบปรบมกการจัดการทรัพยากรแบบองค์กรวม เพื่อศึกษาการเรีนรู้	ค.ค.	ทีมงานวิจัยและ	1. จะทราบถึงข้อมูลการจัดการ	1. เกิดวที่เลกเปลี่ยนควมรู้
เพื่อศึกษาและจัดการเก็บข้อมูลดังนี้	และเลกเปลี่ยนข้อมูลในการจัดการทรัพยากรร่วมกันของเลกกลุ่ม		คณะกรรมการ	ทรัพยากรในเลกพื้นที่และในระดับ	การจัดการทรัพยากร
1. การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาซัง	และการสร้างแผนงานที่จะทำร่วมกันในระดับลุ่มน้ำ		ดำเนินการฯ	ลุ่มน้ำ	2. ได้สุควมรู้ของแต่ละ
1.1. การจัดการน้ำ				2. จะทราบถึงแนวคิดในการจัดการ	กลุ่มในการจัดการทรัพยากร
1.2. การจัดการป่า				ทรัพยากรร่วมกันในระดับลุ่มน้ำ	
1.3. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	1.5. วที่ศึกษาดูงาน/เลกเปลี่ยนประสพการณ์ เพื่อศึกษาถึงกระบวน	พ.ย.	ทีมงานวิจัยและ	1. จะทราบถึงข้อมูลการ ัดการ	1. เกิดวที่เลกเปลี่ยนควมรู้
1.4. การผลิต	การจัดการน้ำและป่า ของลุ่มน้ำอื่นและศึกษาการเรีนรู้ร่วมกันใน		คณะกรรมการ	ทรัพยากรในระดับพื้นที่แต่ละพื้นที่	การจัดการทรัพยากรระหว่าง
2. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม	การแลกเปลี่ยนประสพการณ์การจัดการน้ำและป่าของแต่ละพื้นที่		ดำเนินการฯ	และในระดับลุ่มน้ำ	ลุ่มน้ำ
วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต และครัวเรือน	และการเชื่อมโยควมร่วมมือและวิธีคิดในการจัดการทรัพยากรร่วม			2. จะทราบถึงแนวคิดในการจัดการ	2. ได้สุควมรู้ของแต่ละ
	กันระหว่างเครือข่ายลุ่มน้ำ			ทรัพยากรร่วมกันในระดับเครือข่าย	กลุ่มในการจัดการทรัพยากร
				ลุ่มน้ำ	
	1.6. วที่สัมนร่วมระหว่างพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อศึกษา	พ.ย.	ทีมงานวิจัยและ	1. จะทราบถึงข้อมูลการจัดการ	1. เกิดวที่เลกเปลี่ยนควมรู้
	ข้อมูลการจัดการน้ำและป่า และการใช้ที่ดินและเอนโยควมร่วม		คณะกรรมการ	ทรัพยากรในระดับพื้นที่แต่ละพื้นที่	การจัดการทรัพยากร
	มือและการเรีนรู้ร่วมกันในการจัดการทรัพยากรระดับลุ่มน้ำ		ดำเนินการฯ	และในระดับลุ่มน้ำ	2. ได้สุควมรู้ของแต่ละ
				2. จะทราบถึงแนวคิดในการจัดการ	กลุ่มในการจัดการทรัพยากร
				ทรัพยากรร่วมกันในระดับลุ่มน้ำ	3. เกิดการสร้างแผนงานร่วมกั
				3. จะทราบถึงการสร้างแผนงานในการ	ในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ
				จัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาซัง	
	1.7. สัมนนาเลกเปลี่ยนระหว่างภาครัฐและประชาชน เพื่อศึกษาแนว	ค.ค.	ทีมงานวิจัยและ	1. จำทราบถึงข้อมูลการจัดการ	1. เกิดวที่เลกเปลี่ยนควมรู้
	ทางควมร่วมมือระหว่างองค์กรประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ ใน			ทรัพยากรและกระบวนกรเชื่อมโยง	การจัดการทรัพยากร
	การจัดการทรัพยากรและแนวความคิดการจัดการ			ระหว่างภาครัฐกับประชาชน	

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
ขั้นที่ 1	ทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม และการใช้ประโยชน์ที่ดิน			2.จะทราบถึงแนวทางการร่วมมือ	2.เกิดเวทีสร้างความร่วมมือ
เพื่อศึกษาและจัดการเก็บข้อมูลดังนี้				ระหว่างรัฐกับประชาชนในการหา	ระหว่างหน่วยงานรัฐกับ
1.การจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง				แนวทางการจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำ	ประชาชนในการจัดการทรัพยากร
1.1.การจัดการน้ำ				แม่ตาช้าง	กลุ่มน้ำ
1.2.การจัดการป่า					
1.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน	1.8.การสำรวจพื้นที่ป่าต้นน้ำ เพื่อศึกษาถึงสภาพป่าและน้ำรวมทั้ง	พ.ย.	ทีมงานวิจัยและ	1.จะทราบถึงสภาพพื้นที่ป่าและน้ำ	1.ได้ชุดองค์ความรู้ในการจัดการ
1.4.การผลิต	สายน้ำสาขาของแม่ตาช้าง การจัดการน้ำและป่า การใช้ประโยชน์	ธ.ค.	คณะกรรมการ	ในเขตต้นน้ำ	ป่าและน้ำ ในเขตพื้นที่ต้นน้ำ
2.เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	ที่ดิน การผลิต ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดูแลป่าและน้ำ	ม.ค.45	ดำเนินการฯ	2.จะทราบถึงการจัดการทรัพยากร	
สังคม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต		ก.พ.45		ในเขตต้นน้ำ	
และครัวเรือน				3.จะทราบถึงการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม	
				ในการดูแลรักษาป่าและน้ำ	
	1.9.ประชุมใหญ่คณะกรรมการและสมาชิกเพื่อรวบรวมข้อมูลและ	ม.ค.45	ทีมงานวิจัยและ	1.จะทราบข้อมูลการจัดการกลุ่มน้ำและ	จะทราบผลจากกระบวนการดำเนินการ
	ร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูล และเพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จาก		คณะกรรมการ	ทราบถึงรายละเอียดการจัดการดิน น้ำ	งานหลังจกเสร็จสิ้นกระบวนการ
	ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และการจัดการน้ำและป่าของแต่ละพื้นที่		ดำเนินการฯ	ป่า การผลิต การใช้ที่ดิน	ทำงานในแต่ละขั้นตอน หากไม่
				2.จะทำให้เกิดการสังเคราะห์ข้อมูล	บรรลุผลจะนำกลับไปปรับปรุง
				ร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ชุมชน เพื่อหา	แก้ไขในช่วงต่อไป จาผลการประชุม
				เงื่อนไขการสร้างศักยภาพในการจัด	ประเมิณผลให้การประเมินเป็น
				การทรัพยากรร่วม	ระยะฯ

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
	2.1.เวทีสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมการศึกษาฟื้นฟู	ต.ค.	ทีมงานวิจัย และ	1.จะทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์จาก	
	เพื่อศึกษาถึงกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำและรวบรวมข้อมูล		คณะกรรมการ	ทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม เช่น ที่ดิน	
	รายละเอียด และการปรับใช้องค์ความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานกับ		คำแนะนำ	ชีวภาพ น้ำ	
	ความรู้สมัยใหม่ และศึกษาแนวความคิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบแบ่ง			2.แนวทางในการปรับใช้ภูมิปัญญา	
	ปันที่สามารถเชื่อมโยง ดิน น้ำ ป่า คน เศรษฐกิจ และชีวภาพ			ดั้งเดิม ในการจัดการทรัพยากร กับ	
				การผสมผสานการจัดการ โดยแผนที่	
				3.แนวทางกระบวนการความร่วมมือ	
				กลไกชุมชนและรัฐ	
	2.1.เวทีสรุปวิเคราะห์ข้อมูลการจัดเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถาม	ธ.ค.	ทีมงานวิจัย	1.จะทราบข้อมูลรวมทุกระดับในการ	1.ได้ข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูล
	ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับลุ่มน้ำ เพื่อรวบรวมข้อมูล และศึกษา	พ.ค.45		จัดการทรัพยากร และข้อมูลด้านสังคม	เชิงลึก
	ข้อมูลทุกระดับ และร่วมวิเคราะห์ชุดข้อมูลในทุกระดับพื้นที่	ก.พ.-5		วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และครัวเรือน	2.เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ใน
				2.จะทราบถึงกระบวนการจัดการ	การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ
				ทรัพยากรของทุกกลุ่มในลุ่มน้ำ	
				1.จะทราบถึงกระบวนการจัดการ	จะทราบผลจากกระบวนการ
				ทรัพยากรของทุกกลุ่มในลุ่มน้ำ	ดำเนินงานหลังจากเสร็จสิ้น
				2.จะทราบถึงแนวทางในการทำงาน	กระบวนการทำงานในแต่ละขั้น
				ในช่วงต่อไป	ตอน หากไม่บรรลุผลจะนำกลับไป
					ไปปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป
					จากการประชุมประเมินผลใช้

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.พ. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
1.9.สัมมนาระหว่างเครือข่ายผู้นำเพื่อศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำและแนวคิดในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมและความรู้สมัยใหม่	สัมมนา	ม.ค.45	ทีมงานวิจัย และคณะกรรมการ	1.จะทราบถึงการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และคน	1.เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวม
เชื่อมโยงการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน และกลไก ความร่วมมือระหว่างรัฐและประชาชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่	สัมมนา		คณะกรรมการ	2.จะทราบถึงแนวทางการการปรับใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมร่วมกับความรู้สมัยใหม่	2.ได้ชุดองค์ความรู้ของแต่ละกลุ่ม
			ดำเนินการ	3.จะทราบถึงกระบวนการจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม	
			ทีมงานวิจัย และคณะกรรมการ	1.จะทราบถึงข้อมูลทุกระดับในผู้นำ	1.ชุดแบบสอบถาม 2,000 ชุด
			คณะกรรมการ	แม่ตาช้าง	
			ดำเนินการ		
ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 2 ช่วงเดือน 2-6			ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 2
เพื่อศึกษาถึงการปรับใช้องค์ความรู้ของชุมชนที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่และการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำและกลไกเพื่อให้เกิดการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบโดยใช้ "แผนที่" วิทยาศาสตร์ "จุดวัดน้ำ"	2.เวทีสรุปบทเรียนคณะกรรมการดำเนินการศึกษาพื้นที่ฟู เพื่อศึกษาถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการทรัพยากรของแต่ละกลุ่มเพื่อถอดสรุปบทเรียน สังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกัน และสร้างกลไกเพื่อให้เกิดการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ เป็นธรรมของทุกกลุ่ม	พ.ย.	ทีมงานวิจัย และคณะกรรมการ	1.จะทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม เช่น ที่ดิน ทรัพยากรน้ำ	จะทราบผลจากกระบวนการดำเนินงานหลังจากเสร็จสิ้น
ทรัพยากรแบบแบ่งปันที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน	กลไกเพื่อให้เกิดการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ เป็นธรรมของทุกกลุ่ม		ดำเนินการ	2.แนวทางในการปรับใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิม ในการจัดการทรัพยากร กับ	กระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอน หากไม่บรรลุผลจะนำกลับ
เศรษฐกิจ ชีวภาพ	ที่ต้องการใช้น้ำเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่าง			การผสมผสานการจัดการ โดยแผนที่	ไปปรับปรุงแก้ไขช่วงต่อไป จาก
				3.แนวทางกระบวนการความร่วมมือกลไกชุมชนและรัฐ	การประชุมประเมินผลใช้การ
					ประเมินเป็นระยะ ๆ

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
	1.9. สัมมนาระหว่างเครือข่ายผู้นำ เพื่อศึกษาระบบการจัดการทรัพยากรน้ำ และแนวคิดว่าในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดังเดิม	ม.ค.45	ทีมงานวิจัย และ คณะกรรมการ	1. จะทราบถึงการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และคน	
	และความรู้สมัย มาปรับใช้ในการจัดการน้ำและศึกษาแนวทางการ		ดำเนินการฯ	2. จะทราบถึงแนวทางการการปรับใช้	
	เชื่อมโยงการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า คน และกลไก ความร่วม			ภูมิปัญญาดังเดิมร่วมกับความรู้สมัย	
	มีระหว่างภาครัฐและประชาชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่			ใหม่	
				3. จะทราบถึงกระบวนการจัดการ	
				ทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม	
	10. จัดทำชุดแบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลเชิงลึก	ค.ค.	ทีมงานวิจัย และ	1. จะทราบถึงข้อมูลทุกระดับในผู้นำ	
	การจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ชีวภาพ และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ		คณะกรรมการ	แม่ตาช้าง	
	สังคม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิตและครัวเรือน		ดำเนินการฯ		
ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 2 ช่วงเดือน 2-6		ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 2	
เพื่อศึกษาถึงการปรับใช้องค์ความรู้ของ	2.1 วทิสรรูปเรียนคณะกรรมการดำเนินการศึกษาฟื้นฟูเพื่อศึกษา	พ.ย.	ทีมงานวิจัย และ	1. จะทราบข้อมูลการใช้ประโยชน์จาก	
ชุมชนที่ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่	ถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ในการจัดการทรัพยากรของแต่		คณะกรรมการ	ทรัพยากรของแต่ละกลุ่ม เช่น ดิน	จะทราบผลจากกระบวนการ
และการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากร	ละกลุ่มเพื่อถอดสรุปเปรียบเทียบ สังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกัน และ		ดำเนินการฯ	ชีวภาพ ป่า น้ำ	ดำเนินการหลังจากเสร็จสิ้น
แบบแบ่งปันที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร	สร้างการจัดการที่ชัดเจนเป็นระบบโดยใช้ "แผนที่" วิทยาศาสตร์			2. แนวทางการปรับใช้ภูมิปัญญา	กระบวนการทำงานในแต่ละขั้น
ดิน น้ำ ป่า คน เศรษฐกิจ ชีวภาพ	"จุดเริ่มต้น" กลไกเพื่อให้เกิดการจัดการนำอย่างมีระบบเป็นธรรม			ดั้งเดิม ในการจัดการทรัพยากร กับการ	ตอนหากไม่บรรลุผลจะนำกลับไป
	ของทุกกลุ่มที่ต้องการให้นำเพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน			ผสมผสานการจัดการโดยแผนที่	ปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป จาก
				3. แนวทางกระบวนการความร่วมมือ	การประชุมประเมินผลใช้การ
				ไปชุมชนและรัฐ	ประเมินเป็นระยะๆ

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
	2.3.จัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลโดยคณะกรรมการดำเนินการเพื่อ	พ.ย.	คณะกรรมการ	1.จะทราบถึงกระบวนการมีส่วนร่วม	การประเมินเป็นระยะๆเอกสาร
	ศึกษาข้อมูลการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในแต่ละพื้นที่ และการ		ดำเนินการ	ในการจัดการดำเนินงานจัดทำเอกสาร	เผยแพร่รูปแบบขนาดครึ่งกระดาษ
	เชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรทุกกลุ่ม		ทีมงานวิจัย		A4 จำนวน 8 หน้า ผิด 1,000 เล่ม
ขั้นที่ 3	ขั้นที่ 3 เดือนที่ 4-6				
เพื่อศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์ ที่ดิน	3.สรุปผลการดำเนินโครงการวิจัย/และวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งศึกษา	ก.พ. 45	คณะกรรมการ	1.จะทราบข้อมูลการจัดการทรัพยากร	
น้ำ ป่า การผลิต และความร่วมมือนอกภาครัฐ	ข้อมูลการจัดการทรัพยากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน น้ำ ป่า และการ		ดำเนินการ	ผู้นำแม่ตาช้างทุกระดับ	
และสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น	ผลิต และศึกษาแนวทางการความร่วมมือระหว่างประชาชนกับภาครัฐ		ทีมงานวิจัย	2.จะทราบข้อมูลรายละเอียดทุกด้าน	
	และรวบรวมข้อมูล และร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูล			และทุกระดับในผู้นำแม่ตาช้าง	จะทราบผลจากกระบวนการดำเนิน
				3.แนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐ	งานหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการ
				กลุ่มสถานประกอบการประชาชน	ทำงานในแต่ละขั้นตอน หากไม่
				4.การเชื่อมโยงปัญหาทุกระดับ เป้า	บรรลุผลจะนำกลับไปปรับปรุง
				ระดับนโยบาย	แก้ไขในช่วงต่อไป จาการประชุม
	3.1.เวทีถอดสรุปบทเรียนระหว่างหน่วยงานรัฐ ประชาชนเพื่อศึกษา	ก.ค.45	คณะกรรมการ	1.จะทราบข้อมูลรายละเอียดกระบวนการ	ประเมินผลใช้การประเมินเป็น
	กระบวนการจัดการทรัพยากรผู้นำแม่ตาช้างและแนวทางร่วม		ดำเนินการ	ก.จัดการทรัพยากรในผู้นำแม่ตาช้าง	ระยะๆ
	มีอระหว่างรัฐกับประชาชน และการร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูล		ทีมงานวิจัย	2.แนวทางในการจัดการทรัพยากรร่วม	
				ระหว่างรัฐและประชาชน	
				3.การยกระดับปัญหาไปสู่ระดับ	

Action Plan

(แผนปฏิบัติการ 6 เดือน พ.ย.44 - เม.ย. 45)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เวลา	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่คาดว่าจะได้	ตัวชี้วัด
	3.2.เวทีประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโครงการเพื่อศึกษาข้อมูล		คณะกรรมการ	นโยบาย	จะทราบผลจากกระบวนการ
	แนวทางการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และการผลิต และแนวทา	บ.ค.	ดำเนินการฯ		ดำเนินการจนเสร็จสิ้น
	ความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในการจัดการทรัพยากรและ	ก.พ.45	ทีมงานวิจัย		กระบวนการทำงานในแต่ละขั้น
	ศึกษาถึงความเป็นไปได้ของแนวทางการทำงานโครงการวิจัยใน				ตอน หากไม่บรรลุผลจะนำกลับ
	ช่วงต่อไปและร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น				ไปปรับปรุงแก้ไขในช่วงต่อไป
					จากการประชุมประเมินผลให้
					การประเมินเป็นระยะๆ

หมายเหตุ : การดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนนี้มีความต่อเนื่องและ
เชื่อมโยงกัน และการยืดหยุ่นในการดำเนินการตามกิจกรรมสามารถปรับ
เปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

บทที่ 2

สาหร่ายน้ำแม่ตาช้างกับการจัดการทรัพยากร

1.สาหร่ายน้ำแม่ตาช้างตอนบน

สาหร่ายน้ำแม่ตาช้างประกอบด้วยสาหร่ายน้ำ 3 สายหลัก ใหญ่ ๆ คือ สาหร่ายน้ำแม่ตาช้าง สาหร่ายน้ำแม่นาไทร และสาหร่ายน้ำแม่ปาน ซึ่งประกอบด้วยสาหร่ายย่อยในแต่ละสายดังนี้

1.1.สาหร่ายน้ำแม่ตาช้าง ก่อกำเนิดจาก ห้วยปางสีซึ่งไหลมาจากคอยผานกกก ไหลลงสู่สาหร่ายน้ำแม่ตาช้าง ห้วยผาคำ และห้วยตาเล่า ไหลจากคอยผาคำรวมกันเป็นห้วยต้นผึ้ง และไหลลงสาหร่ายน้ำแม่ตาช้าง ห้วยสุหอน ห้วยป่าผักถะ ห้วยบวกหมู ห้วยยาง ห้วยป่าเหว ห้วยผาลาด ห้วยสีเส้ ห้วยเก้งแดง ซึ่งเป็นสาหร่ายที่มีต้นกำเนิดที่คอยผานกกกและไหลลงสู่สาหร่ายน้ำแม่ตาช้าง ห้วยป่าเลาน้อย ห้วยผักไผ่ แม่ตาช้าง สาหร่ายย่อยที่สำคัญคือ ห้วยต้นผึ้ง ห้วยปางสี ใช้หล่อเลี้ยงชีวิต คนในเขตบ้านปางยางหมู่ 7 ต.บ้านปาง

1.2.สาหร่ายน้ำแม่นาไทร ก่อกำเนิดจากสาหร่ายย่อยหลายสายที่ไหลมาจาก คอยผาคำ คอยแม่สา คอยป่าคา คือ ห้วยต้นคก ห้วยปางขมุก ห้วยหก ห้วยเหี้ยะ ห้วยมะไฟ ห้วยเหียง และห้วยงูซึ่งมีสาหร่ายย่อยที่ไหลมารวมกันคือห้วยป่าเหว ห้วยป่าออบ และห้วยเหล่านู ไหลลงสู่สาหร่ายน้ำแม่นาไทร และห้วยน้ำกซึ่งอยู่อีกด้านหนึ่ง สาหร่ายย่อยในเขตต้นน้ำนี้ใช้ทำเกษตรของชนเผ่าม้งและคนพื้นราบในหมู่ที่ 7 บ้านปางยาง ต.บ้านปาง

1.3.สาหร่ายน้ำแม่ปาน ก่อกำเนิดจากสาหร่ายย่อยที่ไหลมาจากคอยผากอง คอยบุย คือห้วยอีถ่าง ห้วยตาเหิน ห้วยผาแดง ไหลรวมกันเป็นน้ำแม่ปาน สาหร่ายน้ำแม่ปานใช้ทำเกษตรของชนเผ่าม้งเป็นหลัก การใช้น้ำของชนเผ่าม้งในเขตต้นน้ำมี 3 หมู่บ้านดังนี้

1.บ้านผานกกก ต.โป่งแยง อ.แมริม

1.1.พื้นที่ทำกินบ้านผานกกกในเขต ตำบลโป่งแยง อ.แมริม จ.เชียงใหม่

ชื่อลำห้วย	กรรมการดูแลสาหร่ายน้ำ	จำนวน	พื้นที่ปลูกลิ้นจี่	พื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ
1.ห้วยผาปู	1.นายมนตรี ทิพย์พนาพันธ์ 2.นายอาทิตย์ ทิพย์ปันทอง	8 ราย	39 ไร่	-
2.ห้วยต้นเคื่อ	1.นายประเสริฐ ทิพย์ปันทอง 2.นายบุญมี สมแพง	9 ราย	55 ½ ไร่	-
3.ห้วยม่วงช้าง	1.นายสุเมธ กวินสกุลไพร 2.นายไชต์ว์ ลอเผ่า	4 ราย	57 ½ ไร่	9 ไร่
	รวม	21 ราย	152 ไร่	9 ไร่

1.2.พื้นที่ทำกินของบ้านผานกกกในเขต อ.หางดง จ.เชียงใหม่

ชื่อลำห้วย	กรรมการดูแลสายน้ำ	จำนวน	พื้นที่ปลูกถั่วลิสง	พื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ
1.ห้วยตึนตอก	1.นายว่าง ทิพย์ปันทอง 2.นายโชฟ้า แซ่อย่าง	27 ราย	177 ไร่	ส้มเขียวหวาน, มะม่วง อื่นๆ 13 ไร่
2.ห้วยเฮี้ยะ	1.นายถวิล ทิพย์ปันทอง 2.นายจ้าง แซ่อย่าง	7 ราย	103 ไร่	-
3.ห้วยมะไฟ	1.นายจ๊ะ แซ่อย่าง 2.นายหยี่ อักษรบริสุทธ์	7 ราย	50 ไร่	
4.ห้วยปือปอาย	1.นายธีรศักดิ์ ทิพย์ปันทอง 2.นายจรัญ ทิพย์ปันทอง	11 ราย	49 ½ ไร่	
	รวม	52 ราย	379 ½ ไร่	

รวมชาวสวนบ้านผานกกก 73 ราย จำนวนไร่ 540 ½ ไร่

2.บ้านม้งคอยปุย ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

โซน	ใช้สายน้ำ	จำนวนคน	จำนวนพื้นที่	จำนวนต้น
1.แม่ป่าน (ในเขต อ.หางดง)	1.ห้วยอีค้าง 2.ห้วยเตาหิน 3.ห้วยผาแดง	56 ราย	616.7 ไร่	12,334 ต้น
2.แม่นาไทร (ในเขต อ.หางดง)	1.ห้วยตึนตอก 2.ห้วยมะไฟ 3.ห้วยเฮี้ยะ	19 ราย	153 ไร่	3,067 ต้น
3.ปางขมูก (ในเขต อ.หางดง)	1.ห้วยตึนตอก 2.ห้วยมะไฟ 3.ห้วยเฮี้ยะ	4 ราย	34 ไร่	690 ต้น
4.แม่ใน (ในเขต อ.แมริม)	1.ห้วยแม่ใน 2.ห้วยแก้ว	24 ราย	185 ไร่	3,712 ต้น
5.ช่างเกียน (ในเขต อ.เมือง)	1.ห้วยแม่ใน 2.ห้วยแก้ว	6 ราย	36 ไร่	725 ต้น
	รวม	109 ราย	1,024.7 ไร่	20,528 ต้น

*หมายเหตุ : หมายเลข 4,5 ไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้าง แต่เป็นพื้นที่ทำกินของสมาชิกบ้านม้งคอยปุย

คณะกรรมการดูแลสายน้ำ 10 คน

1.นายชิระ หวังวนวัฒน์ ประธาน (ดูแลสายน้ำแม่ปานทั้งสาย)	}	ดูแลสายน้ำแม่ต๋ึด
2.นายชาติรี ฤทธิธรรมเลิศ รองประธาน		
3.นายสิริ รัตติพรประเสริฐ		
4.นายตากดิ่ง หวังวนวัฒน์	}	ดูแลสายน้ำแม่ปาน
5.นายพงษ์ไทย เล่าอย่าง		
6.นายทนน หวังวนวัฒน์		
7.นายสุกฤณา แซ่อย่าง		
8.นายหทัย แซ่ถิ		
9.นายไสั่ว แซ่อย่าง		
10.นายสุรสิทธิ์ หวังวนวัฒน์		

3.บ้านแม่สาใหม่ ต.โป่งแยง อ.แมริม จ.เชียงใหม่

โชน:	จำนวนราย	จำนวนไร่(ลินจ)	จำนวนไร่(อื่นๆ)
1.โชนหางดง -ห้วยดินดก -ห้วยปางขมุก -ห้วยเฮี้ยะ -ห้วยมะไฟ	16 ราย 13 ราย	150 ไร่	ปลูกพืชผัก 50 ไร่
2.โชนแมริม	118 ราย 170 ราย 80 ราย	1,180 ไร่ - -	ปลูกผัก 800 ไร่ ปลูกข้าว 150 ไร่
รวม	397 ราย	1,330 ไร่	1,000 ไร่

2. สายน้ำแม่ตาช้างตอนกลาง

สายน้ำแม่ตาช้างตอนกลางซึ่งไหลจากมาจากเขตต้นน้ำตอนบนประกอบด้วยสายน้ำย่อย ดังนี้ ห้วยปางวัว ห้วยสันกู่ ห้วยคอยขง ห้วยปง ห้วยแหนเลื่อ ห้วยปรอด ห้วยเสียะ ห้วยปู่แกง ห้วยปันหมอง ห้วยผึ่ง ห้วยแก้ว ไหลลงสู่สายน้ำแม่ตาช้างฝั่งซ้าย และห้วยยาง ห้วยป่าแก้ว ห้วยผาลาด ห้วยสีเส้ ห้วย ห้วยเก็กแดง ห้วยผักไผ่ ห้วยปุดี ห้วยฮ่าง ห้วยข้าวหลาม ห้วยปางยาง ห้วยเขียด ห้วยหวาย ห้วยถัก ไหลลงสู่สายน้ำแม่ตาช้างฝั่งขวา สายน้ำแม่ตาช้างตอนกลางประกอบด้วยฝายน้ำตื้น และกลุ่มสถานประกอบการดังนี้

ฝายกั้นน้ำที่อยู่ในสายน้ำแม่ตาช้าง

1. ฝายออบป่าหก เป็นฝายกั้นสายน้ำแม่น้ำโทรทำด้วยฝายหินผสมคอนกรีต เป็นฝายของหมู่บ้านอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 3 มีทั้งสถานประกอบการและ ชาวบ้านได้ใช้น้ำในฝายนี้ ชาวบ้านหมู่ที่ 3 ใช้น้ำในการทำเกษตรและอุปโภค สวนบัววิเศษร์และนภาคอศรีสอร์ท ใช้น้ำในการอุปโภค และทำสวนดอกไม้

2. ฝายน้ำล้นแก้วตาช้าง ปัจจุบันเป็นเพียงแหล่งน้ำที่หมู่บ้านและสถานประกอบการนำท่อน้ำขนาดต่างๆ มาวางกักน้ำ ณ บริเวณนี้รวม 7 ท่อ ขนาดหน้ากว้าง 6 นิ้วและ 4 นิ้ว เป็นท่อของบ้านอาจารย์พรชัย 1 เส้น บ้านแม่สะเหนือ ม.5 1 เส้น เบตวิลล่า 2 เส้น (ขนาดท่อ 6 นิ้วและ 4 นิ้ว) ไร่สวัสดิ์ 1 เส้น และสวนกุหลาบห้วยเขียด 1 เส้น

1 เส้น เพื่อกักน้ำเข้าพื้นที่ของตนเอง ใช้ในการอุปโภค บริโภค และการเกษตร

3. ฝายน้ำล้นบริเวณ เบต วิลล่า รีสอร์ท พื้นที่หมู่ 5 เป็นฝายส่วนตัวที่สร้างขึ้นเพื่อความสวยงามในรีสอร์ท แต่สร้างปัญหาให้กับส่วนรวมคือชาวบ้านที่ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

4. ฝายน้ำล้นบริเวณไร่สวัสดิ์ (รีสอร์ท) เป็นฝายส่วนตัวที่สร้างยกระดับสูงเป็นถนนเข้ารีสอร์ทขวางลำน้ำแม่ตาช้าง หากปริมาณน้ำในสายน้ำแม่ตาช้างแห้ง หรือน้อย โดยเฉพาะในหน้าแล้ง น้ำจะไม่ไหลผ่านฝาย ซึ่งสร้างปัญหาให้กับส่วนรวม คือชาวบ้านที่ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

5. ฝายแก้มม่วง อยู่ในเขตหมู่ที่ 3 เป็นฝายคอนกรีตที่สร้างขึ้นโดยงบประมาณจาก อบต.บ้านปง เมื่อปี 2542 ซึ่งพัฒนามาจากฝายไม้ที่ชาวบ้านสร้างขึ้น ใช้ในการทำนา และทำสวน ของชาวบ้านหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5

6. ฝายอ้อมห้วย (ฝายส่วนตัวของมูลนิธิธรรมรักษ์) เป็นฝายกั้นน้ำส่วนตัวที่ทำด้วยคอนกรีต ขวางกลางลำน้ำ ใช้น้ำเฉพาะในพื้นที่ของตนเอง ฝายลูกนี้สร้างปัญหาให้กับชาวบ้านที่อยู่ปลายน้ำ

7. ฝาย ก.น.ช. (ฝายรัฐจัดสร้าง) เป็นฝายคอนกรีต ฝายลูกนี้เป็นฝายที่สำคัญเพราะเป็นฝายที่มีผู้ใช้ประโยชน์หลายกลุ่มในเขตพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านปง ใช้ในการทำสวนของชาวบ้านหมู่ที่ 5 และสถานประกอบการ 4 แห่ง คือ บ้านต่อทองบ้านกลางคอย บ้านยอดคอย และบ้านเอื้องค้อ

8.ฝายวังหลวง อยู่ในบริเวณบ้านจัดสรรม่อนธารทอง เขตหมู่ 4 ตำบลบ้านปง เป็นฝายธรรมชาติ (ฝายไม้) กั้นน้ำแม่ปาน ใช้น้ำในการทำนา ปลุกถั่ว และสวนลื่นจีของหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 9

9.ฝายกฤษดาโคย อยู่บริเวณใต้สะพานบ้านจัดสรรม่อนธารทอง ในเขตหมู่ 4 ตำบลบ้านปง เป็นฝายธรรมชาติ (กระสอบทรายกัน) กฤษดาโคยรีสอร์ทได้ใช้น้ำจากฝายลูกนี้ด้วยการต่อท่อจำนวน 9 ท่อ เข้าในพื้นที่ใช้ในการอุปโภคและทำสวนดอกไม้ และชาวบ้านในเขตพื้นที่หมู่ที่ 4 ได้ใช้น้ำในการเกษตรบ้างเล็กน้อยจากปริมาณน้ำที่เหลือจากกฤษดาโคยรีสอร์ท

10.ฝายประชาอาสา เป็นฝายธรรมชาติที่ชาวบ้านช่วยกันสร้าง อยู่ในเขตหมู่ 4 ตำบลบ้านปง ชาวบ้านในเขตหมู่ที่ 4 ใช้น้ำทำนา และปลุกถั่วอยู่บริเวณรอบวัดทุ่งโป่ง

11.ฝายเกาะผาง เป็นฝายทำด้วยคอนกรีต แยกมาจากฝายประชาอาสา อยู่ในเขตหมู่ 4 ตำบลบ้านปง ชาวบ้านในเขตหมู่ที่ 4 ใช้น้ำทำนาและปลุกถั่วอยู่บริเวณรอบวัดทุ่งโป่ง ชาวบ้านได้ใช้น้ำจากฝายประชาอาสาและฝายเกาะผางในการทำนาจำนวน 44 ไร่ 1 งาน

12.บ้านเกาะ เป็นฝายคอนกรีตอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 9 ชาวบ้านในเขตพื้นที่หมู่ที่ 4 ใช้น้ำในการทำนาและปลุกถั่วจำนวน 25 ไร่

14.ฝายต้นผึ้ง เป็นฝายธรรมชาติ (ทำด้วยไม้) อยู่ในเขตหมู่ที่ 2 ชาวบ้านในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ใช้น้ำทำนาและปลุกถั่ว

15.ฝายวังจั่น เป็นฝายคอนกรีตอยู่ในเขตหมู่ที่ 2 และแยกออกเป็นลำเหมืองไหลไปสิ้นสุดที่บ้านปงวิลเลจ ชาวบ้านในเขตหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ใช้น้ำทำนาและปลุกถั่ว และบ้านปงวิลเลจใช้น้ำในการอุปโภค และทำสวนหย่อม ส่วนฝายที่เป็นฝายคอนกรีตไหลลงไปสู่ตำบลหนองควาย ตำบลบ้านแหวน ตำบลน้ำแพร่ ตำบลสันผักหวาน และตำบลหางดง ในเขตอำเภอหางดง

16.ฝายย้าขู เป็นฝายธรรมชาติทำด้วยไม้ อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1 เป็นฝายส่วนตัวที่ใช้ทำนาจำนวน 30 ไร่ โดยให้ชาวบ้านเช่าทำนา

16.ฝายเปา เป็นฝายคอนกรีตอยู่ในเขตหมู่ที่ 2 บ้านฟ่อน ทำประตุน้ำแยกออกเป็น 2 ด้าน ด้านซ้ายมีน้ำจากฝายไหลลงสู่ตำบลน้ำแพร่ ต.สันผักหวาน ต.หางดง ส่วนด้านขวามีน้ำไหลลงสู่ตำบลหนองควาย ตำบลบ้านแหวน

การใช้ยาน้ำในการเกษตรของหมู่บ้านในเขตตำบลบ้านปาง

หมู่ที่/บ้าน	พื้นที่ในเขตอื่น	เจ้าของ	พื้นที่ปลูกไม้ผล	พื้นที่นา+ถั่ว	ยาน้ำ+ค่าหัว
หมู่ที่ 1 บ้าน ปางใต้	- - - ห้วยเสี้ยว คอยเหลี่ยม ห้วยเหล้าโดน	ชาวบ้าน นายทุน พ่อหลวงมงคล นายทุน ชาวบ้าน พ่อผาคูณเนวิน	- - ลำไย 11 ไร่ ลำไย 100 ไร่ - - ลำไย ไม้สัก มะม่วง 300 ไร่	45 ไร่ 50 ไร่ - - - ปลูกถั่ว 150 ไร่ -	แม่ตาช้าง แม่ตาช้าง น้ำบ่อในสวน/ลำ เหมืองแม่ตาช้างใน ฤดูฝน ทำฝายกั้นน้ำ/บ่อน้ำ กั้นกลางน้ำห้วยเสี้ยว ห้วยเสี้ยว/ห้วยเหล้า โดน น้ำบาดาล/ลำเหมือง วังจั่นหน้าฤดูฝน
หมู่ที่ 2 บ้านปางเหนือ	-	ชาวบ้าน	-	50 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง
หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งโป่ง (ปลูกลิ้นจี่ ลำไย และกล้วยน้ำว้า)	- ห้วยผึ้ง ห้วยป็นหมอง ห้วยส้มป่อย ห้วยปึงเม้ง ห้วยแก้ว ห้วยหินฝน ทุ่งเร้ง ห้วยเสี้ยว ห้วยปางฮี้ ม.7 ม.3	ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน	- 273 ไร่ 160 ไร่ 125 ไร่ 59 ไร่ 2 งาน 24 ไร่ 16 ไร่ 10 ไร่ 9 ไร่ 6 ไร่ 3 ไร่	ที่นารอบวัด 44 ไร่ 1 งาน - - - - - - - - -	น้ำแม่ตาช้าง ห้วยผึ้ง ห้วยป็นหมอง ห้วยส้มป่อย ห้วยปึงเม้ง ห้วยแก้ว ห้วยหินฝน ห้วยเสี้ยว ห้วยเสี้ยว แม่ตาช้าง แม่ตาช้าง

หมู่ที่/บ้าน	พื้นที่ในเขตอื่น	เจ้าของ	พื้นที่ปลูกไม้ผล	พื้นที่นา+ถั่ว	สายน้ำ+ชำระ้วย
หมู่ที่ 7 บ้านปางยาง	ปางฮี้	ชาวบ้าน	ลิ้นจี่, ลำไย, ก้ามย ชาโยเค้ อะโวคาด	1,000 ไร่	ห้วยดินตอก ห้วยผาคำ ห้วยคันฝิ่ง ห้วยบวกหมู ห้วยปางวัว
หมู่ที่ 8 บ้านน้ำจุ่ม	ห้วยปันหมอง ห้วยน้ำจุ่ม ห้วยกว้าง ถ้ำคักแคน	ชาวบ้าน	ลิ้นจี่ 250 ไร่ (ประมาณการ)		ห้วยปันหมอง ห้วยน้ำจุ่ม ห้วยกว้าง
หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งโป่ง	-	ชาวบ้าน ชาวบ้าน ชาวบ้าน	ลำไย, มะม่วง ก้ามย, ลิ้นจี่ 70 ไร่ ส้ม 50 ไร่	- 25 ไร่	ห้วยส้มป่อย ห้วยเสี้ยว ห้วยแม่ตืด ฝายบ้านเกาะ น้ำแม่ตืด
หมู่ที่ 5 บ้านแม่สะ เหนือ	ห้วยปูกาง ห้วยฮ่าง ห้วยหอ ห้วยคอยยุง ห้วยแทนเคือ ห้วยลึก	ชาวบ้าน	54 ไร่ 159 ไร่ 59 ไร่ 14 ไร่ 48 ไร่ 43 ไร่		ห้วยปูกาง ห้วยฮ่าง ห้วยหอ ห้วยคอยยุง ห้วยแทนเคือ ห้วยลึก

- สถานประกอบการที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่กลางน้ำแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มรีสอร์ท 11 แห่ง

ชื่อ	อยู่ในเขตหมู่ที่	จำนวนพื้นที่	ใช้น้ำ
1.ห้วยน้ำล้อมรีสอร์ท	ม.7 บ้านปางยาง	25 ไร่	ห้วยปางห้า ห้วยปางยาง
2.สวนบัวรีสอร์ท	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	น้ำแม่น้ำไท/แม่ตาช้าง
3.Belle Villa	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	50 ไร่	น้ำตกแม่ตาช้าง
4.บุหลัน บุรี	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	น้ำแม่ตาช้าง/ห้วยเขียด
5.กฤษดา รีสอร์ท	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	70 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง/ห้วยผึ้ง
6.ยอดรีสอร์ท	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	5 ไร่	ฝาย กนข (แม่ตาช้าง)
7.ค้อทองรีสอร์ท	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	7 ไร่	ฝาย กนข (แม่ตาช้าง)
8.บ้านกลางรีสอร์ท	ม.3 บ้านแม่สะใต้	25 ไร่	ฝาย กนข (แม่ตาช้าง)
9.ม่อนเอื้องรีสอร์ท	ม.3 บ้านแม่สะใต้	-	ฝาย กนข (แม่ตาช้าง)
10.ศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	48 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง
11.อุทยานล้านนา รีสอร์ท	ม.9 บ้านทุ่งโป่ง	67 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง

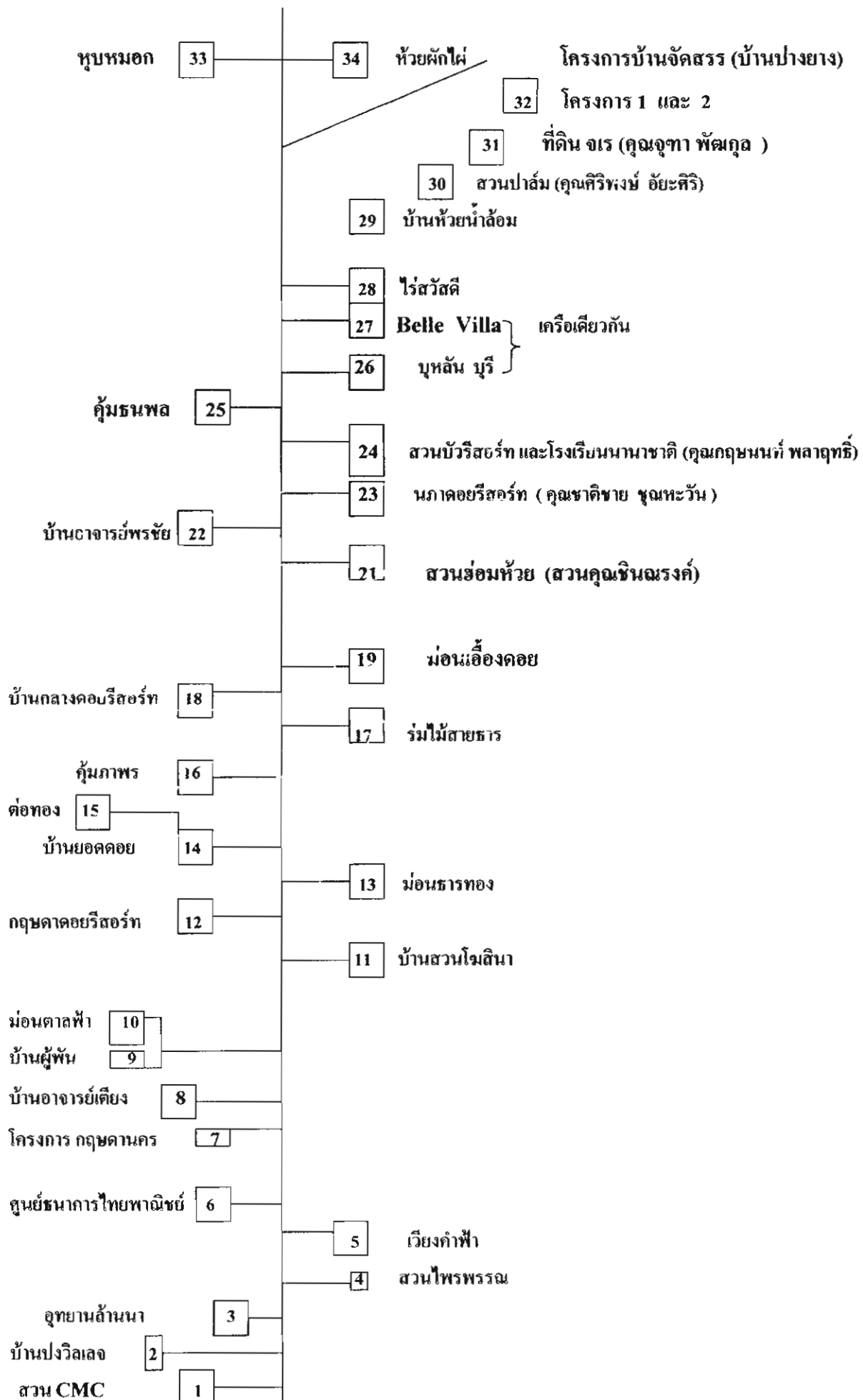
2. กลุ่มบ้านจัดสรร 5 แห่ง

ชื่อ	อยู่ในเขตหมู่ที่	จำนวนพื้นที่	ใช้น้ำ
1.โครงการบ้านปางยาง 1	ม.7 บ้านปางยาง	40 ไร่	ห้วยคันผึ้ง
2.โครงการบ้านปางยาง 2	ม.7 บ้านปางยาง	70 ไร่	ห้วยปางยาง/บ่อน้ำซับ
3.นภาดอย	ม.3 บ้านแม่สะใต้	-	น้ำแม่น้ำไท
4.ม่อนธารทอง	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	-	ฝาย กนข./น้ำแม่ตาช้าง
5.โครงการกฤษดานคร 22	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	30 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง

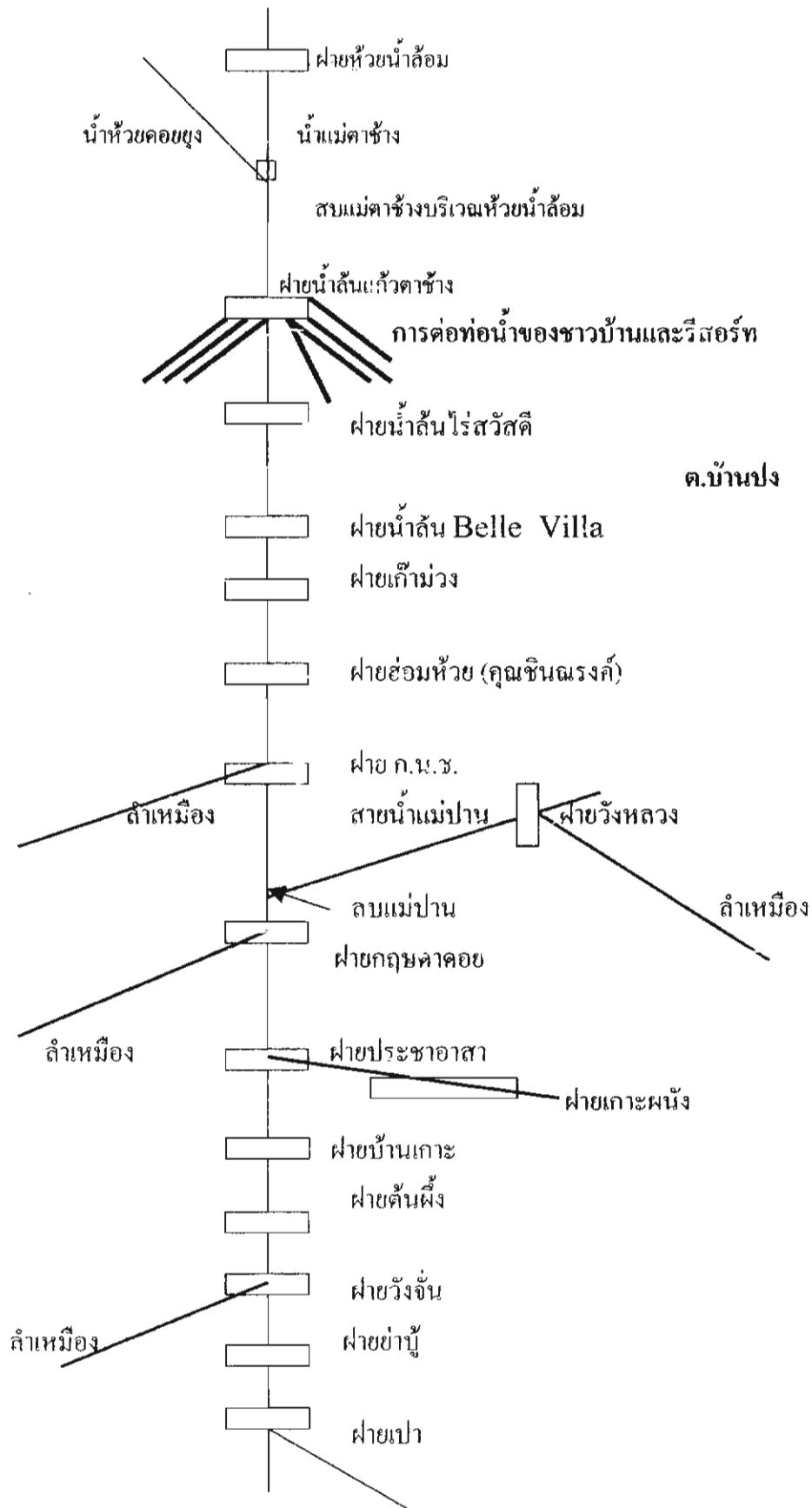
3.กลุ่มบ้านพักตากอากาศ

ชื่อ	อยู่ในเขตหมู่ที่	จำนวนพื้นที่	ใช้น้ำ
1.บ้านสวนจเร (คุณจจา พัฒกุล)	ม.7 บ้านปางยาง	70 ไร่	ห้วยปางยาง
2.โครงการห้วยผักไผ่	ม.7 บ้านปางยาง	-	ห้วยปางห้า
3.หุบหมอก	ม.7 บ้านปางยาง	-	ห้วยกิวคู่
4.สวนปาล์ม (คุณศิริพงษ์ อัยะศิริ)	ม.7 บ้านปางยาง	10 ไร่	ห้วยปางยาง
5.คุดฝืน	ม.7 บ้านปางยาง	23 ไร่	แม่ตาช้าง
6.คอยบ้านดง	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	ห้วยเหมืองหิน
7.คุ่มขุนดง	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	ห้วยปรอด
8.บ้านผู้ใหญ่หลังบ้านกลางคอย	ม.3 บ้านแม่สะเหนือ	-	ห้วยป็นหมอง
9.โรงเรียนนานาชาติ	ม.3 บ้านแม่สะเหนือ	-	แม่น้ำไทร
10.สวนกุหลาบห้วยเจียด	ม.3 บ้านแม่สะเหนือ	-	ฝายน้ำตกแม่ตาช้าง
11.บ้านสวนล้อมห้วย	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	-	น้ำแม่ตาช้าง
12.ร่มไม้ธารธารบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	-	น้ำแม่ตาช้าง
13.บ้านคุ่มภาพรบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝาย กนช.
14.บ้านคุดเสริมบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝาย กนช.
15.บ้านลูกท้อบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	32 ไร่	ฝาย กนช.
16.บ้านสวนโกลีนา	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝายวังหลวง
17.ม่อนตาลฟ้าบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝายกฤษดาคอย
18.บ้านผู้พันบ้านสวน	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝายวังหลวง
19.บ้านอาจารย์เตียง	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		ฝายวังหลวง
20.เวียงคำฟ้า	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		น้ำแม่ตีด
21.สวนไพรพรรณ	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง		น้ำแม่ตีด
22.บ้านปงวิลเลจ	ม.2 บ้านปงเหนือ	20 ไร่	ลำเหมืองวังจั่น
23.สวน CMC	ม.2 บ้านปงเหนือ		ลำเหมืองวังจั่น
24.คุ่มธนพล	ม.5 บ้านแม่สะเหนือ	-	น้ำแม่ตาช้าง
25.บ้านอาจารย์พรชัย	ม.3 บ้านแม่สะใต้	-	ห้วยปรอด
26.บ้านคุณละมัย	ม.4 บ้านทุ่งโป่ง	5 ไร่	น้ำแม่ตาช้าง

กลุ่มสถานประกอบการและบ้านพักส่วนตัวในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

แผนที่แสดงการกั้นฝาย

3.สายน้ำแม่ตาช้างตอนล่าง (ปลายน้ำ)

สายน้ำแม่ตาช้างตอนล่างจะไม่มีสายน้ำย่อยไหลลงมารวมกับน้ำสายหลักคือแม่ตาช้าง แต่จะสร้างฝายน้ำล้นสาธารณะกั้นลำน้ำเพื่อเก็บน้ำไว้ให้ชาวบ้านใช้ทำการเกษตร และชาวบ้านได้ขุดลำเหมืองแยกจากฝายน้ำล้นเพื่อผันน้ำที่นาและที่ไร่ ชาวบ้านปลายน้ำใช้น้ำในการทำนา ปลูกลำไย และสวนลำไย แบ่งการใช้น้ำจากฝายต่างๆ ได้ดังนี้

ชื่อฝาย	ผู้ใช้น้ำ
1.ฝายลม	หมู่ 11 ต.น้ำแพร่ พื้นที่ ทำนาประมาณ 60 ไร่ สวนไม้ผล 40 ไร่
2.ฝายบ่อ	ตำบลน้ำแพร่ หมู่ที่ 11 , 1 , 9 พื้นที่ทำนาประมาณ 550 ไร่ สวนไม้ผล ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง 100 ไร่
3.ฝายเหมืองหมู่น้ำ	ตำบลบ้านแหวน -หมู่ 1 และ หมู่ 2 ใช้น้ำในการทำนา และปลูกลำไย 110 ไร่ ตำบลน้ำแพร่-หมู่ 2 พื้นที่ทำนาและปลูกลำไยและสวน ลำไย 63 ไร่ ตำบลหนองควาย - หมู่ที่ 3 ทำนาและปลูกลำไย 47 ไร่ รวมพื้นที่ใช้น้ำจากฝายเหมืองหมู่น้ำ 210 ไร่
4.ฝายเหมืองริน	ตำบลหนองควาย -หมู่ที่ 3 ใช้น้ำในการทำนาและ ปลูกลำไยประมาณ 200 ไร่ (ปลูกลำไยเล็กน้อย)
5.ฝายเหมืองเหล่า	ตำบลหนองควาย - หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 2 ใช้น้ำในการ ทำนา และปลูกลำไยเล็กน้อย ประมาณ 100 ไร่
6.ฝายพญาใจ	ตำบลหนองควาย - หมู่ที่ 12 ใช้น้ำทำนา
7.ฝายเหมืองเกว็น	ตำบลหนองควาย -หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 ใช้น้ำทำนา

ชื่อฝ่าย	ผู้ใช้น้ำ
8.ฝ่ายหนองควาย	ตำบลหนองควาย - หมู่ที่ 5 ใช้น้ำทำนาและปลูกถั่ว
9.ฝ่ายเกีบบง	ต.หนองควาย และ หมู่ที่ 9 ใช้น้ำทำนาในพื้นที่ 1 ไร่ และพื้นที่นาอีกส่วนหนึ่งชาวบ้านให้ชาวใต้หว่านเช่าที่นาปลูกมะระกอ ประมาณ 55 ไร่ และชาวบ้านทำสวนลำไย 4 ไร่

สรุป

ลุ่มน้ำแม่ตาช้างประกอบด้วยสายน้ำพื้นที่ตอนบน(ต้นน้ำ) สายน้ำพื้นที่ตอนกลาง(กลางน้ำ) สายน้ำพื้นที่ตอนปลาย(ปลายน้ำ) ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีสายน้ำย่อย หรือ ลำห้วยย่อยอยู่มากมาย

ในการศึกษาข้อมูลครั้งนี้ได้พบว่า

1. ลุ่มน้ำแม่ตาช้างตอนบน จะประกอบด้วยสายน้ำหลัก 3 สาย คือ สายน้ำแม่ตาช้าง สายน้ำแม่นาไทร สายน้ำแม่ปาน

1.1 สายน้ำแม่ตาช้าง ประกอบด้วยลำห้วยย่อย 14 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยปางฮี ห้วยผาคำ ห้วยเตาหิน ห้วยต้นผึ้ง ห้วยสุทอน ห้วยป่าฝักละ ห้วยบวกรามู ห้วยยาง ห้วยป่าเหว ห้วยผาลาด ห้วยสีแฉะ ห้วยเก็กแดง ห้วยป่าเลาน้อย ห้วยผักไผ่
ชุมชนมีการจัดการน้ำ ตั้งแต่ระดับลำห้วยย่อย โดยมีการตั้งคณะกรรมการในแต่ละลำห้วย (โปรดดูตารางหน้า 16 – 18)

1.2 สายน้ำแม่นาไทร ประกอบด้วยลำห้วยย่อย 10 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยดินตอก ห้วยปางขมุก ห้วยหก ห้วยเฮี้ยะ ห้วยมะไฟ ห้วยเหียง ห้วยงู ห้วยป่าเหว ห้วยป่าออบ และห้วยเหล่านู

ในสายน้ำแม่นาไทร ชุมชนมีการจัดการน้ำตั้งแต่ระดับลำห้วยร่วมกับระดับสายน้ำหลัก

1.3 สายน้ำแม่ปาน ประกอบด้วยลำห้วย 3 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยอีค่าง ห้วยเตาหิน ห้วยผาแดง

2. สายน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้างตอนกลาง ประกอบด้วยสายน้ำย่อย หรือลำห้วยย่อยประมาณ 24 ลำห้วย ได้แก่ ห้วยปางวัว ห้วยสันกู่ ห้วยคอกขุง ห้วยปง ห้วยแหนเดื่อ ห้วยปุดอด ห้วยเฮี้ยะ ห้วยปู้แกง ห้วยปันทอง ห้วยผึ่ง ห้วยแก้ว ไหลลงสู่สายน้ำแม่ตาช้างฝั่งซ้าย และห้วยยาง ห้วยป่าเหว ห้วยผาลาด ห้วยสีแฉะ ห้วยเก็กแดง ห้วยผักไผ่ ห้วยปู้ดี ห้วยฮ้าง ห้วยข้าวหลาม ห้วยปางยาง ห้วยเจียด ห้วยหวาย ห้วยถัก

ในพื้นที่กลางน้ำมีฝายกั้นน้ำทั้งหมด 16 ฝาย (โปรดดูรายละเอียด หน้า 19-20) ใน 16 ฝาย นั้นชุมชนได้ใช้น้ำประมาณ 10 ฝาย ได้แก่ ฝายออบป่าหก ฝายแก้มวง ฝายวังหลวง ฝายประชา อาสา ฝายผนัง ฝายบ้านเกาะฝายคันผึ้ง ฝายยาบู ฝายเปา และเป็นฝายของรีสอร์ท ประมาณ 6 ฝาย ได้แก่ ฝายน้ำสันแก้วตาช้าง ฝายน้ำล้นบริเวณเบญจาลังรีสอร์ท ฝายน้ำล้นไร่สวัสดิ์ ฝายกฤษดา คอย ฝายวังจั่น

พื้นที่กลางน้ำมีสถานประกอบการที่มีพื้นที่อยู่ตามสายน้ำและใช้น้ำ 42 แห่ง (โปรดดูรายละเอียด หน้า) การตั้งของรีสอร์ทที่มีจำนวนมากทำให้เกิดการใช้น้ำมากและกักน้ำในลำห้วย ส่งผลให้น้ำไม่สามารถไหลลงไปถึงพื้นที่ปลายน้ำ

3. สายน้ำแม่ตาช้างในพื้นที่ตอนปลาย (ปลายน้ำ)

พื้นที่ตอนปลาย หรือ กลุ่มปลายน้ำ มีการจัดการด้วยระบบเหมืองฝายเป็นหลัก โดยฝายจะเป็นแหล่งรองรับน้ำจากสายน้ำแม่ตาช้าง ชุมชนจะสร้างฝายน้ำล้นสาธารณะ เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำการเกษตรและชาวบ้านจะขุดลอกลำเหมือง เพื่อแบ่งน้ำจากฝายน้ำล้นไปเข้าสู่ไร่ นา สวน

ในพื้นที่ตอนปลาย มีฝายทั้งหมด 9 ฝาย (โปรดดูรายละเอียด หน้า 25-26) ซึ่งการจัดการแบ่งสรรน้ำจะใช้แก่เหมือง แก่ฝายเป็นผู้จัดการน้ำ ในปัจจุบันยังคงมีแก่เหมือง แก่ฝายอยู่แต่ไม่สมบูรณ์เหมือนในอดีต เนื่องจากน้ำไม่มีในฝาย และการเปลี่ยนแปลงการผลิต จากเกษตรกรรม กลายเป็นแรงงานรับจ้างในเมือง

การศึกษาข้อมูลการจัดการน้ำในสายน้ำแม่ตาช้างในครั้งนี้ จะได้ข้อมูลเชิงปริมาณจำนวนสายน้ำแต่ในเรื่องระบบการผลิตระดับครัวเรือน ระบบการจัดการที่ดินในระดับครัวเรือน กำลังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการศึกษาอยู่ในขณะนี้

บทที่ 3

กระบวนการรวมกลุ่มเพื่อสร้าง"การแบ่งปัน"ในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการจัดการน้ำในอดีตที่ผ่านมาของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น ได้ใช้วิธีการรุนแรง ดังเช่น การทะเลาะ การทำร้าย การทุบฟ้าย การข่มขู่ แต่ในปัจจุบันชุมชนกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มปลายน้ำ กลุ่มกลางน้ำ หันมาใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเป็นเจรจา ต่อรองการใช้น้ำ เวทีดังกล่าวได้กลายเป็นการเรียนรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ชุมชนมีความคิดร่วมกันว่าต่างฝ่ายต่างแก้ปัญหาจะไม่เกิดการแก้ปัญหาก็แท้จริงได้ ดังนั้นจึงเกิดความพยายามที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

ในการศึกษาบทนี้จะศึกษาถึง ข้อที่หนึ่ง กระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างกรอบคิด แนวคิดในการจัดการทรัพยากรแบบ"แบ่งปัน"เพื่อสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรร่วมในลุ่มน้ำแม่ตาช้างท่ามกลางบริบทของความขัดแย้งของชุมชนกับชุมชนและชุมชนกับกลุ่มทุนนั้นได้อย่างไร ข้อที่สอง ชุมชนจะนำแนวคิด กรอบคิดที่สร้างร่วมกันนั้นไปสร้างเป็นปฏิบัติการการจัดการทรัพยากรร่วมกันในลุ่มน้ำแม่ตาช้างได้อย่างไร

3.1 กระบวนการสร้างกรอบคิดและแนวคิด ในการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

กระบวนการสร้างแนวคิดในการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้น มีสามขั้นตอนหลัก ๆ คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมในระดับแกนนำชุมชน ขั้นตอนที่สอง การสร้างแนวคิดการจัดการร่วมกันในระดับกลุ่มชุมชน (กลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำ) ขั้นตอนที่สาม การสร้างแนวคิดการจัดการร่วมในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งในกระบวนการสร้างกรอบคิดและแนวคิดของชุมชนจะนำเสนอดังต่อไปนี้

3.1.1 ขั้นตอนที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมในระดับแกนนำชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การสร้างแนวคิดร่วมกันในการจัดการทรัพยากรนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อองค์กรชุมชนเนื่องจากแกนนำชุมชนเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชนของลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ดังนั้นการสร้างกรอบคิดและแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมต้องมีความชัดเจนตั้งแต่ผู้นำหรือแกนนำท้องถิ่น (คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง) โดยกระบวนการสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันในการศึกษานี้ พบว่าในชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีกลยุทธ์ในการสร้าง 2

ระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง เวทีการยกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบายและแนวคิดการจัดการน้ำในปัจจุบันในประเทศไทย ระดับที่สอง เวทีสร้างความเข้าใจของผู้ผู้นำในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดการจัดกาทรัพยากรร่วมกัน

กลยุทธ์การสร้างให้ผู้ผู้นำได้เรียนรู้การจัดการร่วมกันใน 2 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้

ระดับที่หนึ่ง เวทีการยกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบายและแนวคิดการจัดการน้ำในปัจจุบันในประเทศไทย

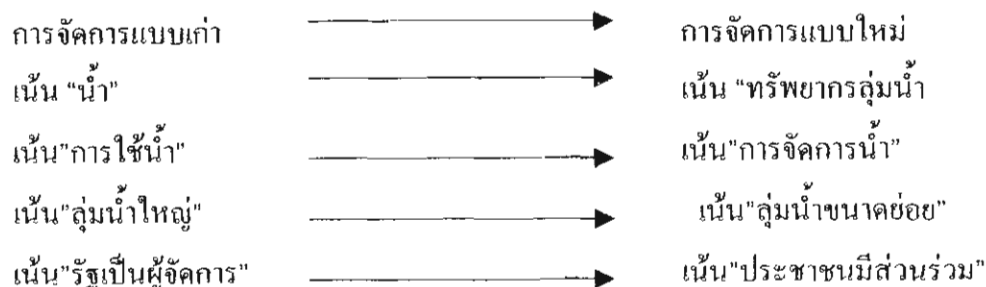
การยกระดับความรู้ของผู้ผู้นำได้ใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังเช่น การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในเรื่อง “กระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” วันที่ 7 ตุลาคม 2544 ณ.ห้องประชุมอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ดร.เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ ได้เสนอแนวคิดกระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำต่อผู้นำของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ว่า “การจัดการน้ำมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการลุ่มน้ำ โดยสามารถแบ่งให้เห็นแนวทางการจัดการหลัก ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ การจัดการแบบเก่า และการจัดการแบบใหม่

แนวคิดการจัดการน้ำแบบเก่า เป็นการจัดการที่เน้นเรื่องน้ำ(ปริมาณน้ำ)และเน้นการใช้ “น้ำ” ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทางเศรษฐกิจ ในการจัดการน้ำแบบเก่านั้นยังเน้นที่ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ รวมทั้งรัฐเป็นผู้ทำ จัดการเองแต่เพียงผู้เดียวโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ซึ่งการดูแลจัดการทรัพยากรในลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถคุ้มครองทรัพยากรน้ำได้ หากจะมีการดูแลจะทำได้แค่เพียงการแก้ไขผลกระทบเท่านั้น

แนวคิดการจัดการน้ำแบบใหม่ เป็นแนวคิดที่เน้นทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างเชื่อมโยงและสัมพันธ์ต่อระบบนิเวศน์และมีการจัดการทั้งระบบ รวมทั้งเน้นการจัดการในลุ่มน้ำขนาดเล็กที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งองค์กรประชาชนจัดการร่วมกันโดยใช้ข้อตกลง กติกา มาตรการ หรือ การกำหนดกฎหมายโดยองค์กรประชาชนในท้องถิ่น การจัดการแบบใหม่นี้จะส่งผลให้เกิดการคุ้มครองทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ภาพการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการน้ำ

ระดับ คือ ระดับที่หนึ่ง เวทีการยกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบายและแนวคิดการจัดการน้ำในปัจจุบันในประเทศไทย ระดับที่สอง เวทีสร้างความเข้าใจของผู้นำในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

กลยุทธ์การสร้างให้ผู้นำได้เรียนรู้การจัดการร่วมกันใน 2 ระดับ มีรายละเอียดดังนี้

ระดับที่หนึ่ง เวทีการยกระดับความรู้เรื่องกฎหมาย นโยบายและแนวคิดการจัดการน้ำในปัจจุบันในประเทศไทย

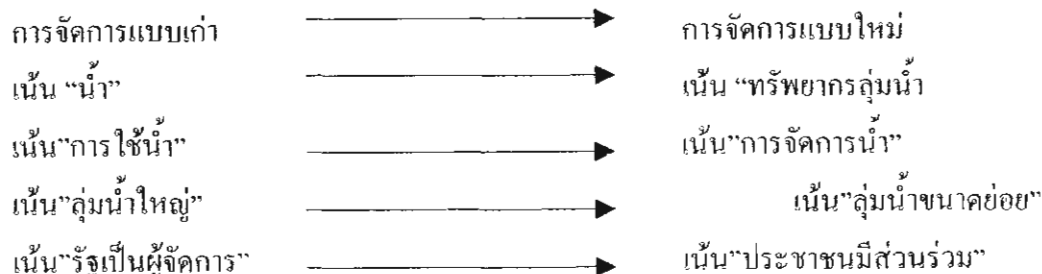
การยกระดับความรู้ของผู้นำนั้นได้ใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังเช่น การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในเรื่อง “กระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้าง” วันที่ 7 ตุลาคม 2544 ณ ห้องประชุมอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ ได้เสนอแนวคิดกระบวนการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำต่อผู้นำของลุ่มน้ำแม่ตาช้างว่า “การจัดการน้ำมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการลุ่มน้ำ โดยสามารถแบ่งให้เห็นแนวทางการจัดการหลัก ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ การจัดการแบบเก่า และการจัดการแบบใหม่

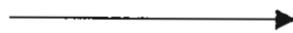
แนวคิดการจัดการน้ำแบบเก่า เป็นการจัดการที่เน้นเรื่องน้ำ(ปริมาณน้ำ)และเน้นการใช้ “น้ำ” ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทางเศรษฐกิจ ในการจัดการน้ำแบบเก่านั้นยังเน้นที่ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ รวมทั้งรัฐเป็นผู้ทำ จัดการเองแต่เพียงผู้เดียวโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ซึ่งการดูแลจัดการทรัพยากรในลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถคุ้มครองทรัพยากรน้ำได้ หากจะมีการดูแลจะทำได้แค่เพียงการแก้ไขผลกระทบเท่านั้น

แนวคิดการจัดการน้ำแบบใหม่ เป็นแนวคิดที่เน้นทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างเชื่อมโยงและสัมพันธ์ต่อระบบนิเวศและมีการจัดการทั้งระบบ รวมทั้งเน้นการจัดการในลุ่มน้ำขนาดย่อยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งองค์กรประชาชนจัดการร่วมกันโดยใช้ข้อตกลง กติกา มาตรการ หรือ การกำหนดกฎหมายโดยองค์กรประชาชนในท้องถิ่น การจัดการแบบใหม่นี้จะส่งผลให้เกิดการคุ้มครองทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ภาพการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการน้ำ

เน้น“กฎหมาย”

เน้น“ข้อตกลงกติกาท้องถิ่น

กฎหมายท้องถิ่นที่ประชาชนเป็นผู้กำหนด

เน้น “การแก้ไขผลกระทบ

เน้น“เกิดการคุ้มครองทรัพยากรแบบยั่งยืน”

ดร.เพิ่มศักดิ์ มาราภิรมย์ ได้เสนอถึงหลักการสำคัญของการจัดการทรัพยากรมีหลักสามประการ ดังนี้ คือ

หลักการข้อหนึ่ง การจัดการแบบสมดุลย์ ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ

ประการที่หนึ่ง การคุ้มครองทรัพยากร

ประการที่สอง การบำรุงรักษา

ประการที่สาม การจัดสรรผลประโยชน์

ประการที่สี่ การฟื้นฟูทรัพยากร

หลักการข้อที่หนึ่ง การจัดการทรัพยากร ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ

ประการที่หนึ่ง ความสมดุลย์ยั่งยืน

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมของประชาชน

ประการที่สาม การแบ่งบัน

หลักการข้อสอง การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ

ประการที่หนึ่ง จัดการให้เข้าร่วม

ประการที่สอง ชูงใจให้เข้าร่วม เน้นประโยชน์ของชุมชน

ประการที่สาม สร้างแรงบันดาลใจ สัมกรใจ สร้างจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักที่เข้าร่วมกันของชุมชน

ในกระบวนการจัดการทรัพยากรของชุมชนนั้นสมาชิกและผู้นำต้องชัดเจนหรือศึกษาถึง “สิทธิในการใช้ประโยชน์” ,“ภูมิปัญญา” และ “การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ” ซึ่งในทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวนี้ ดร. เพิ่มศักดิ์ ได้ให้แนวคิดกับผู้นำชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้างไว้ดังนี้ คือ

ประการที่หนึ่ง “สิทธิการใช้ประโยชน์”ต้องมีความเข้าใจและศึกษาถึง สิทธิการใช้ดั้งเดิมอิงวัฒนธรรมเดิม และสิทธิใช้ดั้งเดิม ได้รับรองทางกฎหมาย รวมทั้งสิทธิการใช้ที่รับรองโดยกฎหมายกำหนดโดยหน่วยงานที่มีอำนาจรัฐบาลเป็นผู้กระทำเองทั้งหมดโดยไม่ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประการที่สอง “ภูมิปัญญา”ต้องมีความเข้าใจถึง องค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งมีความสำคัญที่ต้องศึกษาว่าชาวบ้านสามารถจัดการเพื่อการอยู่รอดด้วยต้นทุนต่ำไม่ใช้วิทยาศาสตร์ และคำว่าพื้นบ้าน/พื้น

เมือง/คังเคิม ไม่ได้หมายความว่าเก่าแก่ล้ำสมัยแต่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาซึ่งเป็นรากฐานในการจัดการทรัพยากรระดับสูง และการจัดการในระดับนโยบาย รวมทั้งวิทยาลัยใหม่ต้องเข้าเรียนรู้เทคนิควิทยาการพื้นบ้านเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันนี้ต้องผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่

ความรู้ภูมิปัญญาหรือวิชาการพื้นบ้านนั้นเกิดขึ้นจากประสบการณ์การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและการปรับตัวเข้ากับสภาพของท้องถิ่น ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้มีความละเอียดอ่อนซับซ้อนแต่ก็มีจัดการระบบที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย รวมทั้งประสบการณ์เหล่านี้ยังมีการพัฒนาแบบไม่หยุดนิ่งเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม

ภูมิปัญญาในการจัดการน้ำ ซึ่งในปัจจุบันมีตัวอย่างให้เห็น ดังเช่น ฝ่ายคอกหมู – ขกระด้น น้ำในแม่น้ำเขานา ,ระบบเหมืองฝาย ,การจัดการลำน้ำเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาระบบท้องถิ่น ในการจำแนกชื่อแหล่งน้ำ ,ประปาภูเขา, การเลือกหาแหล่งน้ำใต้ดิน ,การทำน้ำให้สะอาด (กรอง) ,การปรับคุณภาพน้ำ (ใส่สมุนไพรในน้ำดื่ม)

ประการที่สาม การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำ

การจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำนั้น ความสำคัญที่ต้องคำนึงถึงจะเสนอดังต่อไปนี้ คือ

ประเด็นที่หนึ่ง กระบวนการจัดการลุ่มน้ำ ต้องมีการกำหนดเขตและการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสมแบบมีส่วนร่วมและการคุ้มครองจัดการและใช้ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า อย่างยั่งยืน รวมทั้งการควบคุมของเสียและมลภาวะ ไม่ให้เกิดผลกระทบและการฟื้นฟูทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ให้อยู่ในสภาพสมดุล

ประเด็นที่สอง การจัดการลุ่มน้ำแบบผสมผสาน เป็นการจัดการทรัพยากรทุกชนิด (ดิน น้ำ ป่า) แบบองค์รวมให้สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและบูรณาการการใช้ที่ดินรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของชุมชนในพื้นที่ในลุ่มน้ำและระหว่างลุ่มน้ำ

ประเด็นที่สาม ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับองค์กรชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน

ชุมชนเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการอนุรักษ์และพัฒนา อันเนื่องมาจากความใกล้ชิดและการพึ่งพาผูกพันกับทรัพยากร ดังนั้น “ชุมชน” ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมกัน และมีความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้เชื่อมโยงกับการคุ้มครองทรัพยากรส่วนรวมในลุ่มน้ำ

ความหมายของ “ชุมชน” หมายถึง ชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมมี การรวมตัวของกลุ่มชนที่มี วัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจจะเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช้พื้นที่ก็ได้ ซึ่งสมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีกิจกรรมและมีการเรียนรู้ร่วมกัน

องค์กรชุมชนไม่ใช่สภาตำบล สภาตำบลเป็นองค์กรการปกครอง/องค์กรชุมชนเป็นองค์กรการจัดการของชาวบ้าน ดังนั้นใบที่นี้ได้ให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบความเป็นชุมชนหรือองค์กรชุมชน

คือ การรวมตัวของชาวบ้านที่มีแนวความคิด อุดมการณ์ร่วมกัน มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในงานพัฒนาาร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน มีสมาชิกมากพอที่จะกระจายความรับผิดชอบได้ทั่วถึงและมีการจัดการ การเรียนรู้ รวมทั้งมีทรัพยากรเพื่อการพัฒนาาร่วมกัน

ประการที่สี่ แนวคิดพื้นฐานขององค์กรชุมชนจัดการป่าและทรัพยากร

แนวคิดพื้นฐานของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ได้คำนึงถึงองค์ประกอบหลัก คือ หนึ่ง ชุมชนหมายถึงความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มคนและเป็นศูนย์กลางของแนวคิดในการจัดการและการพัฒนา

สอง กลุ่มผลประโยชน์ คือ กลุ่มคนที่มีผลประโยชน์เหมือนกันในสถานการณ์ และกลุ่มผลประโยชน์ใช้จำแนกกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องแต่มีบทบาทในสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน

สาม กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ คือ กลุ่มบุคคลที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรโดยตรง

สี่ สิทธิในการใช้ประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย สิทธิการใช้ดั้งเดิม (Traditional userights), สิทธิการใช้ที่รับรองโดยกฎหมาย (Legitimate rights) กำหนดโดยหน่วยงานที่มีอำนาจ

ประการที่ห้า เสริมความเข้มแข็งองค์กรชาวบ้านและวิชาการ

การเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน ได้ให้ความสำคัญไว้ดังนี้ คือ

หนึ่ง ลักษณะองค์กรชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรนั้นต้องอยู่บนรากฐานของการมีส่วนร่วม และองค์กรชุมชนคือกระบวนการทางสังคม ที่พยายามสร้างการแก้ไขปัญหา โดยการรวมกลุ่มนั้นต้องเน้นชุมชน กลุ่มสนใจ และกลุ่มใช้ประโยชน์

สอง ลักษณะองค์กรท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ ต้องเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกและมีความเป็นสถาบัน ซึ่งได้แก่การมีพฤติกรรมและบรรทัดฐาน รวมทั้งสมาชิกประกอบด้วยกลุ่มคนที่สนใจจริง สมาชิกมีความใส่ใจในหน้าที่และภารกิจหลัก

จากการสรุปบทเรียนของการดำเนินงานของชุมชนมีสาเหตุที่ทำให้องค์กรชุมชนล้มเหลว 1)คนภายนอกพยายามสร้างองค์กรใหม่โดยไม่พิจารณาองค์กรที่มีอยู่แล้ว 2)การมองข้ามความขัดแย้งในชุมชน 3)มองข้ามกลุ่มองค์กรทางธรรมชาติในสังคม เช่น กลุ่มเครือญาติ 4)มองข้ามโครงสร้างและกระบวนการทางสังคม มุ่งเน้นที่กลุ่มทางการ

ดร.เพิ่มศักดิ์ ได้เสนอถึงกระบวนการที่ทำให้สร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน โดยมี ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ 1)สร้างกระบวนการเรียนรู้ 2)กระตุ้นจิตใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา 3)เสริมสร้างและพัฒนา กลุ่ม/องค์กรในชุมชน 4)สนับสนุนการสะสมทุน/พัฒนา กองทุนสนับสนุนกิจกรรม 5)เชื่อมโยงการผลิตกับตลาด ช่วยให้ชุมชนเข้าถึงข้อมูลตลาด 6)ประสานความร่วมมือกับองค์กรรัฐ และองค์กรเอกชนอื่นๆ

ประการที่หก การสร้างหรือการกำหนดพื้นที่คุ้มครองสากล

พื้นที่คุ้มครองเพื่อการจัดการทรัพยากรหมายถึง พื้นที่คุ้มครองจัดการเพื่อการใช้นิเวศธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันสามารถให้ผลผลิตทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันสามารถให้ผลผลิตทางธรรมชาติและให้ประโยชน์ตอบสนองความต้องการท้องถิ่น

ในการคุ้มครองสิทธิชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรในทางกฎหมายได้ระบุอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญได้ ดังนี้ คือ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2540

- มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
- มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
- มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

พระราชบัญญัติสภาพัฒนา และ อ.บ.ต. พ.ศ.2537

- มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป...(7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- มาตรา 68 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลอาจจัดทำกิจกรรมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังนี้(8) การคุ้มครอง ดูแล และรักษาทรัพยากรอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่เก้า 2545 – 2549

- แนวทางการแก้ไขปัญหาคอนกรีต “การสร้างโอกาสให้คนยากจนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ(ข้อ2.2.) ซึ่งจะให้คนยากจนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ”
- การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมาย”
- สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่กับการลดความขัดแย้งในสังคม (ข้อ3.4 หน้า 109)
- เป้าหมายพื้นที่อนุรักษ์ (ข้อ2.2.หน้า59) กำหนดพื้นที่เป้าหมายไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25
- การลดปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน กำหนดไว้ 5 ล้านไร่

- การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรฯ ด้านการถ่ายโอนอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรฯ ไปที่ อ.บ.ค. (ข้อ 1.1.หน้า60)

จากการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เรื่องแนวคิดการจัดการร่วม นโยบาย กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ส่งผลให้ผู้แทนเกิดการแลกเปลี่ยน และเกิดความพยายามที่จะแก้ไขปัญหากลุ่มน้ำแม่ตาช้าง รวมทั้งได้นำความรู้ดังกล่าวไปขยายผลในระดับตำบล ซึ่งมีการขยายผลใน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง ตำบลบ้านปง กลุ่มที่สอง ตำบลหนองควาย กลุ่มที่สาม ตำบลหางดง ตำบลน้ำแพร่ กลุ่มที่สี่ ตำบลบ้านแหวน กลุ่มที่ห้า ตำบลสุเทพ ตำบลโป่งแยง

ในแต่ละกลุ่มได้มีการแลกเปลี่ยนถึงแนวคิด แนวทางการจัดการทรัพยากรร่วม การแลกเปลี่ยนครั้งนี้เป็นการค้นหาความรู้ของชุมชนที่จะนำมายกระดับเป็นความคิดร่วม แนวคิดร่วมต่อการจัดการทรัพยากร โดยแต่ละกลุ่มได้เสนอถึงแนวคิด ที่เกิดจากการสังเคราะห์ปัญหา และมีการมองถึงประเด็นที่เป็นคำถามหลักร่วมกัน เช่น 1) ใน 10 ปี ข้างหน้าชุมชนอยากเห็นการจัดการทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้างเป็นอย่างไร 2) มีประเด็นปัญหาอะไรและความต้องการอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 3) ใครมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนกับกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง 4) ชุมชนจะสร้างความร่วมมือหรือสร้างการมีส่วนร่วมของคน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำได้อย่างไร

จากการแลกเปลี่ยนของชุมชนในระดับตำบล ได้เสนอแนวคิดที่เกิดจากการวิเคราะห์ไว้อย่างน่าสนใจไว้ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ตำบลบ้านปง จากการวิเคราะห์ปัญหาและพยายามมองการจัดการร่วมกัน ชุมชนสามารถสรุปแนวคิดหลัก ๆ ต่อการจัดการน้ำร่วมกัน คือ

หนึ่ง แนวคิดการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สอง แนวคิดการจัดการน้ำอย่างเท่าเทียม

สาม แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำโดยองค์กรชุมชนซึ่งจะสร้างกฎเกณฑ์ กติกา เป็นเครื่องมือในการจัดการ

ตำบลบ้านปงได้เสนอถึงแนวทางการจัดการทรัพยากร ว่า การจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนนั้นต้องคำนึงถึงเรื่องดังนี้ หนึ่ง แนวทางการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะสร้างจิตสำนึก ควบคุมการใช้ทรัพยากร และจำกัดจำนวนประชากรให้เหมาะสมต่อทรัพยากรไม่ทำลายทรัพยากร สอง แนวทางการควบคุมการขยายพื้นที่ที่ทำกิน ปลูกจิตสำนึกการรักษาป่า และทำแนวกันระหว่างที่ทำกินกับป่าให้ชัดเจน รวมทั้งสร้างแนวเขตป่า ปลูกต้นไม้ สาม แนวทางการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าอย่างสัมพันธ์กันและเชื่อมโยงกันและกัน

ตำบลบ้านปง ได้มีการวิเคราะห์ ผู้มีส่วนร่วมกับการใช้น้ำ โดยมีการแบ่งผู้เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำอยู่ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชน(ชาวบ้าน)เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในฐานะผู้ใช้น้ำมาตั้งแต่อดีต ดูแลรักษา ปกป้องคุ้มครอง กลุ่มสถานประกอบการเกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในฐานะผู้ลงทุนและผู้ใช้น้ำ

เพื่อธุรกิจ กลุ่มวัดและโรงเรียนเกี่ยวข้องกับการใช้น้ำในฐานะผู้ใช้น้ำเพื่อสาธารณะกลุ่มหน่วยงานราชการ เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำในฐานะการใช้อำนาจการจัดการน้ำ

ตำบลบ้านโป่งได้มองถึงข้อจำกัดของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ คือ ชุมชนยังไม่มี ความเข้าใจในการใช้น้ำร่วมกันและชุมชนไม่มีงบประมาณ กำลังคนก็นำมาแก้ไข ปัญหา รวมทั้งกลุ่มสถานประกอบการเป็นผู้ที่ใช้อิทธิพลต่อการใช้น้ำเหนืออำนาจขององค์กรชุมชน และรัฐ

ในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำ ตำบลบ้านโป่งได้เน้นถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ) และการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายกลุ่มน้ำ รวมทั้งต้องสร้างจิตสำนึกในระดับเยาวชน สร้างหลักสูตรท้องถิ่น

กลุ่มที่สอง ตำบลหางดง ตำบลน้ำแพร่ จากเวทีการแลกเปลี่ยนกลุ่มนี้มีการวิเคราะห์ถึงปัญหา และมีการมองการจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้างใน 10 ปีข้างหน้า ได้มีแนวคิดในการจัดการหลัก ๆ ดังนี้ หนึ่ง แนวคิดการอนุรักษ์ คุ้มครองทรัพยากรดิน น้ำ ป่า สอง แนวคิดการจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชน โดยเน้นวิถีคิดการจัดการแบบ “แบ่งปัน” น้อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม เป็นความคิดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง สาม แนวคิดการกระจายอำนาจให้กับองค์กรชุมชน โดยเน้นให้การบริหารจัดการทรัพยากร โดยชุมชน ชุมชนสามารถมีอำนาจในการจัดการผู้ถูกถูกรุกได้ รวมทั้งสามารถปกป้อง ทรัพยากรได้โดยมีรัฐเป็นผู้หนุนเสริม

ตำบลหางดงและตำบลน้ำแพร่ ได้เสนอถึงแนวทางการจัดการที่จะรักษา คุ้มครองทรัพยากรและ จัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมได้นั้นมีการพัฒนาในเรื่องหลัก ๆ คือ หนึ่ง การพัฒนาคนให้ใช้ ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและมีความรู้ในการอนุรักษ์ สอง แนวทางการรักษาสภาพกลุ่มน้ำแม่ตาช้างให้ มีความสมบูรณ์ สาม ต้องสร้างการจัดการที่เท่าเทียมและสัมพันธ์ต่อระบบนิเวศน์และปริมาณของน้ำใน ลำน้ำแม่ตาช้าง สี่ สร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและประสานงานกับหน่วยราชการ

ตำบลหางดงและน้ำแพร่ ได้เสนอความต้องการการจัดการน้ำใน 10 ปีข้างหน้า คือ การสร้าง ความตระหนักกับผู้ใช้น้ำว่ามีความสำคัญมากน้อยเพียงใดต่ออนาคตและต้องสร้างความเข้มแข็งทั้งระดับ ผู้นำและเครือข่าย รวมทั้งต้องผลักดันให้คณะกรรมการและเครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรน้ำ ดิน ป่า

กลุ่มตำบลหางดงและตำบลน้ำแพร่ได้วิเคราะห์ถึงกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม เกษตรกร กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจ กลุ่มอบต.

ตารางแสดงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างตำบลทางคง-ตำบลน้ำแพร่

ใคร	เกี่ยวข้องกับอะไร	มีส่วนร่วมตัดสินใจ มากน้อยแค่ไหน	มีข้อจำกัดอะไร
ภาคเกษตร	การแบ่งปันการใช้น้ำ	น้อย	เป็นเกษตรกรชาวไร่ ชาวนา
ผู้ประกอบการ	การแบ่งปันการใช้น้ำ	มาก	-
อบต.	การพัฒนาลุ่มน้ำใน เขตรับผิดชอบ	มาก	ต่างคนต่างทำ

กลุ่มที่สาม ตำบลหนองควาย จากเวทีการแลกเปลี่ยนเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาการจัดการน้ำและพยายามมองถึงการจัดการร่วมกันจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ชุมชนได้เสนอแนวคิดในการจัดการไว้ดังนี้ คือ หนึ่ง แนวคิดการจัดการทรัพยากรแบบแบ่งปัน อย่างเท่าเทียมไม่แบ่ง คนรวย คนจน คนมีอิทธิพล นายทุน ข้าราชการ หน่วยงานรัฐ แต่ทุกคนต้องใช้ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน สอง แนวคิดการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ที่ต้องมองอย่างเชื่อมโยงไม่แยกขาดจากกัน หากมีการมองแยกส่วนกันจะทำให้เกิดการทำลายระบบนิเวศน์

ตำบลหนองควายได้เสนอถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้น้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ คือ กลุ่มชาวบ้านทุกหมู่บ้านอยู่ในฐานะผู้ใช้น้ำ กลุ่มสถานประกอบการอยู่ในฐานะผู้ใช้น้ำเพื่อการลงทุน

ตำบลหนองควายได้เสนอถึงการสร้างการมีส่วนร่วม คือ ผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มต้องมีการตกลงร่วมกันในการคิดถึงการจัดการ การใช้ การรักษา การเชื่อมประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ร่วมมือกันอย่างแท้จริง

กลุ่มที่สี่ ตำบลบ้านแหวน จากเวทีการวิเคราะห์ปัญหาและการมองถึงการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกันนั้น กลุ่มนี้ได้เสนอถึงแนวคิดการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงระหว่างคนกับธรรมชาติที่ต้องสัมพันธ์ต่อการจัดการที่ยั่งยืนและแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากร รัฐเป็นเพียงหนุนเสริมชุมชน รวมทั้งเสนอถึงแนวคิดการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและอนุรักษ์รักษา

ตำบลบ้านแหวน ได้เสนอว่าผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีกลุ่มคน ดังนี้ กลุ่มหน่วยงานรัฐ(ป่าไม้) กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ถ้านั้น ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มหน่วยงานปกครองท้องถิ่น (เจ้าหน้าที่อำเภอ) กลุ่มชาวบ้านและองค์กรชุมชน

ตารางผู้มีส่วนร่วมกับกลุ่มน้ำแม่ตาช้างตำบลบ้านแหวน

ผู้เกี่ยวข้อง	เกี่ยวข้องอะไร	มีส่วนร่วมตัดสินใจ มากน้อยแค่ไหน	มีข้อจำกัดอะไร
1.ป่าไม้	ป่าไม้	มาก	ดูแลเรื่องป่า น้ำ
2.อบต.	งบประมาณ	มาก	การตัดสินใจ
3.กำนันและผู้ใหญ่ บ้าน	ชี้แนะเขตที่สาธารณะ	มาก	งบประมาณ
4.เจ้าหน้าที่อำเภอ	การดูแลและตรวจ สอบ	มาก	งบประมาณ
5.ชุมชน	ดูแลรักษา	มาก	การตัดสินใจ

กลุ่มที่ทำ พื้นที่น้ำ ต.สุเทพ ต.โป่งแยง จากการการแลกเปลี่ยนของกลุ่มนี้ สามารถสรุปได้ถึงแนวคิดการจัดการ คือ แนวคิดในการรักษาอนุรักษ์ทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และแนวคิดการจัดการน้ำ โดยองค์กรชุมชน โดยเน้นความคิดที่เป็นในทิศทางเดียวกันในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง รวมทั้งการร่วมกันทำ ร่วม คิด การตัดสินใจในการบริหารทรัพยากร

พื้นที่ต้นน้ำ ต.สุเทพและต.โป่งแยง ได้เสนอถึงแนวทางการจัดการทรัพยากรใน 10 ปีข้างหน้าไว้ดังนี้ คือ หนึ่ง แนวทางการจัดการที่ดินโดยให้หยุดการขยายที่ดินทำกิน สอง แนวทางการจัดการป่าไม้ เช่น การอนุรักษ์ การทำแนวกันเขตป่าไม้กับที่ดินทำกิน การทำแนวกันไฟ สาม แนวทางการจัดการความขัดแย้งของกลุ่มคนต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ สี่ แนวทางการจัดการน้ำที่ทำให้ทุกกลุ่มสามารถใช้ น้ำกันอย่างเท่าเทียม

พื้นที่ต้นน้ำ ต.สุเทพและต.โป่งแยง ได้เสนอถึงผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้างนั้นมีดังนี้ หนึ่ง กลุ่มชุมชน(ชาวบ้าน)เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำตาช้างในฐานะผู้ใช้น้ำ สอง กลุ่มผู้ประกอบการ เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำแม่ตาช้างในฐานะผู้ใช้น้ำที่มีอิทธิพลเหนือชุมชน สามกลุ่มหน่วยงานรัฐ เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำตาช้างในฐานะผู้ฟื้นฟูและใช้อำนาจการจัดการตามกฎหมาย ของรัฐ สี่ นักวิชาการ เกี่ยวข้องกับกลุ่มน้ำแม่ตาช้างเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการศึกษาการแก้ไขปัญหาและศึกษาข้อมูลเพื่อนำสู่การเคลื่อนไหวเชิงปฏิบัติการของชุมชนในการแก้ไขปัญหา

ในกลุ่มนี้ได้เสนอถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร โดยเน้นวิธีการสร้างจิตสำนึกชุมชนให้เกิดความคิดในการแก้ไขปัญหาและการจัดการร่วมกันและเน้นวิธีการสร้างความร่วมมือประสานงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรเครือข่ายชุมชน นักวิชาการ ผู้นำ รัฐ

ตารางผู้มีส่วนร่วมกลุ่มน้ำแม่ตาช้างตำบลสุเทพและตำบลโป่งแยง ตำบลสุเทพ

กลุ่ม	เกี่ยวข้องกับอะไร	มีส่วนร่วมตัดสินใจ อย่างน้อยแค่ไหน	มีข้อจำกัดอะไร
ชุมชน	การใช้ทรัพยากรน้ำ	80%	กฎหมายป่าไม้
ผู้ประกอบการต่างๆ หน่วยงานรัฐ	การดูแลรักษา	50%	-
	การลงทุน	60%	ระเบียบ/กฎกระทรวง
	การฟื้นฟูลุ่มน้ำ		
นักวิชาการ องค์กรอิสระ	ศึกษา ข้อมูล/สภาพ	70%	กฎหมาย
	ปัญหา/การฟื้นฟู	60%	เสนอความคิด

ระดับที่สอง เวทีสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรร่วมในระดับแกนนำ

การสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระดับแกนนำ ได้เริ่มต้นจากการสรุปบทเรียนของคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ตาช้างและการแลกเปลี่ยนในระดับกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มกลางน้ำ กลุ่มปลายน้ำ ซึ่งกระบวนการนี้ทำให้เกิดการสร้างแนวทางการปฏิบัติการจัดการร่วมกันในกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

จากเวทีการสรุปบทเรียนการทำงานปี 2544-2545 ของคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่ตาช้างในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2544 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนสรุปบทเรียนเป็นจุดกำเนิดของการก่อการสร้างความเข้มแข็งและแนวคิดการแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ตาช้างร่วมกันโดยการแลกเปลี่ยนมีประเด็นหลัก คือ

หนึ่ง การทำงานที่ผ่านามีข้อดีอย่างไร

สอง การทำงานที่ผ่านของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้างมีข้อด้อยอย่างไร

สาม การทำงานที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

สี่ เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ตาช้างจะแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำแม่ตาช้างอย่างไร

จากการแลกเปลี่ยนทำให้พบว่าสิ่งเป็นข้อดี ข้อด้อย ในการทำงานและส่งผลต้องการ
รวมกลุ่มของคณะกรรมการ คือ

ประการที่หนึ่ง ข้อดี ของการทำงานที่ผ่านมาของการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างโดยองค์กรเครือข่ายพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

หนึ่ง เกิดการรวมตัวในระดับกรรมการที่มีสัดส่วนพื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่กลางน้ำ พื้นที่ปลายน้ำ
คณะกรรมการได้ร่วมกันผลักดันในหลายระดับ เช่น 1) การสร้างความเข้าใจต่อชุมชนในการแก้ไขปัญหา
ร่วมกัน 2) เกิดการสร้างเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรระดับหมู่บ้าน 3) เกิดการหนุน
เสริมให้แต่ละกลุ่ม(ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ) การรวมกลุ่มและจัดองค์กรอย่างเป็นทางการ 4) เกิดการ
ขยายผลความคิดการอนุรักษ์ คู่มือทรัพยากรน้ำแก่ชุมชน หรือชุมชนมีความตื่นตัวต่อการแก้ไขปัญหา
และรักษา

สอง เกิดข้อตกลงในการแก้ไขปัญหาการจัดการน้ำทั้งลุ่มน้ำแม่ตาช้างและลดปัญหาความขัด
แย้ง ดังเช่นผลทางรูปธรรมการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา คือ ชุมชนที่เคยใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา
หันหน้ามาใช้วิธีการเจรจา ต่อรอง เรียนรู้ถึงสภาพปัญหาโดยใช้เวทีและคณะกรรมการที่มีสัดส่วน
จากการแก้ไขปัญหา การทบทวน สาม เกิดการประสานงานที่ดีและสร้างความเข้าใจในระดับพื้นที่และ
ระดับลุ่มน้ำ

ประการที่สอง ข้อด้อยของการทำงานที่ผ่านมาในการจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง คือ

หนึ่ง การทำงานของคณะกรรมการในแต่ละกลุ่มยังไม่เต็มที่กับการทำงาน ไม่ต่อเนื่องสัดส่วน
ของคณะกรรมการยังไม่นิ่ง เพราะว่าเปลี่ยนคนเข้าออกใหม่เสมอ

สอง ในกระบวนการทำงานการแก้ไขปัญหา ผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสียจากการใช้น้ำ หรือใช้
ประโยชน์โดยตรง ยังไม่ได้เข้ามามีส่วนมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มรีสอร์ท

สาม ในปัจจุบันเนื่องจากการทำงานไม่ต่อเนื่องทำให้มีผลต่อการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำที่เป็น
รูปธรรมชัดเจน การใช้ความรุนแรงในการจัดการน้ำ จะมีการทบทวนวัดบ้านโป่ง ม. 2 เพื่อนำมาใช้
ประโยชน์

สี่ การประชาสัมพันธ์ หรือการให้ข้อมูล ความรู้ข่าวสารกับสมาชิก เกี่ยวกับ การจัดการน้ำ ดิน
ป่า อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนยังน้อยอยู่

ห้า ชุมชนยังไม่มีแผนการจัดการดิน น้ำ ป่า คน ที่เน้นถึงความสัมพันธ์ต่อกันและกันเพื่อให้เกิด
ความยั่งยืนต่อลุ่มน้ำ

หก ในการทำงานยังขาดการยอมรับและความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ในระดับท้องถิ่น เช่น
หน่วยงาน ป่าไม้ อบต อำเภอ

เมื่อทางคณะกรรมการได้วิเคราะห์เห็นถึงข้อดีและข้อด้อย รวมทั้งพยายามเข้าใจใน
สาเหตุหลักของปัญหาที่แท้จริง อุปสรรคที่ทำให้ส่งผลไม่ประสบผลสำเร็จตามที่วางเป้าหมายไว้ได้ ดัง
นั้นทางคณะกรรมการจึงคิดแก้ไขปัญหาพร้อมโดยมีการวางแผนการทำงานในระยะเวลา 1 ปี ซึ่งการวางแผน
นั้นได้เน้นการสร้างแกนนำที่มาจากผู้ใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำ และยังเน้นการพัฒนา

คน หรือสร้างความเข้มแข็งขององค์กร โดยจะเริ่มจากของคณะกรรมการให้ขยายสู่กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ กลุ่มครู กลุ่มพระ กลุ่มผู้นำทางการ (กำนัน ผู้ใหญ่) กลุ่มแม่เมืองแม่ฝ่าย รวมทั้งแผนการทำงานได้เน้นแผนการจัดการน้ำ แผนการจัดการป่า แผนการจัดทำข้อมูล แผนการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

3.1.2 ขั้นตอนที่สอง การสร้างแนวคิดในการจัดการร่วมในระดับกลุ่มต้นน้ำ กลุ่มปลายน้ำ กลุ่มกลางน้ำ

จากระบวนการสร้างความเข้าใจ และการยกระดับแกนนำหรือ คณะกรรมการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง นั้น ส่งผลทำให้เกิดการขยายกลุ่มไปสู่สมาชิกกลุ่มพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยการสร้างแนวคิดในการจัดการน้ำร่วมกันระกลุ่มนี้ได้ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนในสถานการณ์ปัญหาของแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีการเสนอรายละเอียดดังนี้

สถานการณ์พื้นที่ต้นน้ำ

นายไทรภพ แซ่ย่าง คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มต้นน้ำ บ้านม้งคอยปุย ต.สุเทพ) ได้เสนองานสถานการณ์กลุ่มต้นน้ำบ้านคอยปุยว่า

“กลุ่มต้นน้ำได้มีมติในที่ประชุม คือ 1.ศึกษาการใช้น้ำในแต่ละหมู่บ้านโดยให้แต่ละหมู่บ้านจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อทำแผนการใช้น้ำและมาตรการการใช้น้ำของแต่ละหมู่บ้าน 2.กำหนดวันที่ 20 ม.ค.45 จะจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันทั้ง 3 หมู่บ้าน เพื่อศึกษาปัญหาและทำแผนร่วมคือ 1.ศึกษารูปแบบการใช้น้ำของแต่ละหมู่บ้าน 2.ทำแผนร่วมการใช้น้ำ 3.สร้างมาตรการใช้น้ำร่วมกันในระดับต้นน้ำ 4.ปรับแนวคิดหรือทัศนคติของแต่ละหมู่บ้านให้เป็นแนวทางเดียวกัน 5.เพื่อลดความขัดแย้งในระดับพื้นที่ 6.เพื่อสร้างความสามัคคีและสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการน้ำและน้ำ

นายหลวงไทรภพ แซ่ย่าง ได้เสนองานเร่งกดดันที่กลุ่มกลางน้ำและกลุ่มปลายน้ำสร้างต่อคนต้นน้ำ(ชาวม้ง)ว่า

“กลุ่มต้นน้ำแม้จะอยู่ต้นน้ำแต่เป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการใช้น้ำน้อยเป็นผลประโยชน์เชิงเดียวเป็นส่วนใหญ่ แต่ผลประโยชน์ระหว่างกลางน้ำกับปลายน้ำเป็นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างมวลชนจะมีมาก ฉะนั้นอยากให้ทั้งปลายน้ำและกลางน้ำ คณะกรรมการบางท่านในที่นี้ที่เป็นผู้นำในพื้นที่ที่เกิดปัญหา อยากให้ยุติปัญหาดังนี้ ไม่อยากได้ยินว่าบนคอยปล่อยน้ำลงมาแล้วมาติดอยู่ที่กลางน้ำ คนปลายน้ำไม่ได้ใช้น้ำ ผมก็ไม่อยากอยู่ข้างบนแล้วก็ปล่อยลงมาแล้วแต่ก็ยังมาทะเลาะและขัดแย้งกัน คนกลางน้ำก็ถูกทุบฝ่าชกคนข้างล่างเอาไป

ซึ่งตรงนี้อยากให้เป็นการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อยากจะให้มองผลประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ระหว่างตรงนี้มีมันไม่ใช่ผลประโยชน์เชิงเดียวอย่างต้นน้ำ ที่ต้นน้ำมีเฉพาะสวนที่ทำการเกษตรแล้วก็นำไปขายและบริโภคไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ รีสอร์ท โรงแรม บ้านจัดสรร และผลประโยชน์อีกหลายอย่างในบริบทนี้ แต่ข้างล่างนี้มีผลประโยชน์ตั้งแต่กลางน้ำลงไปถึงปลายน้ำมันจะมีปัญหาโดยตัวของมัน

อยู่ และปัญหาดังนี้บางอย่างโดยอำนาจของพวกเราคณะกรรมการฯ ที่มานั่งอยู่ตรงนี้ ไม่สามารถแก้ไขได้ซึ่งจะไปติดอยู่กับกลุ่มรีสอร์ท (ที่สำรวจให้ข้อมูลสักครู่นี้ที่จะใช้อำนาจของนายอำเภอเข้ามาบีบให้เจ้าของสถานประกอบการร่วมประชุม) คือปัญหาดังนี้ยากให้มองทั้ง 2 ด้าน กลุ่มเราจะเป็นปัญหาถ้าไม่มีอำนาจรัฐมาเกี่ยวข้องอนาคตเราจะแก้ไขปัญหาดังนี้ด้วยตัวเองไม่ได้ แต่ไม่ได้บอกว่าเราจะไม่ประสานรัฐหรือขอรับการสนับสนุนจากรัฐ ฉะนั้นเราจะต้องใช้อำนาจรัฐอย่างรู้เท่าทัน แต่เราจะใช้อย่างไรที่เราจะควบคุมเขาได้แล้วก็เขาควบคุมคนของเราได้ด้วย ตรงนี้เป็นปัญหาไม่อยากให้เกิดความแตกแยก

เมื่อสักครู่นี้ออหลวง ม.4 ต.บ้านปาง พูดยกคนบนคอกยเรื่องการใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย คือต่อไปนี้ระบบการใช้ น้ำ ความรุนแรงต่างๆ เราอยากให้ยุติเพราะเรามีคณะกรรมการฯ เรามีคนที่มีความรู้มานั่งอยู่ตรงนี้ แต่กรณีที่เรามีปัญหาผมอยากเน้นตรงนี้น้ำปัญหาที่สืบเนื่องมาจากปลายน้ำ คือทางคณะกรรมการฯ เองหรือผู้นำเองเราต้องสนใจชาวบ้านว่าน้ำขาดในช่วงไหน ช่วงไหนที่เขาจะใช้น้ำ อย่างยกตัวอย่างเช่น ม.4 บ้านปาง หากน้ำเริ่มขาดแล้วให้ทำหนังสือหรือโทรศัพท์แจ้งขึ้นไป แล้วเราจะได้มาแก้ปัญหาดังนี้ ถ้าปลายน้ำขาดก็แจ้งมายังกลางน้ำ ให้แจ้งล่วงหน้า ถ้าเราทุกกลุ่มสามารถประสานงานกันได้ อย่างต่อเนื่องและทันเหตุการณ์ปัญหาทุกอย่างก็จะสิ้นสุดลง คนอยู่ต้นน้ำก็สามารถรับได้ในการประสานงานแก้ไขปัญหาดังนี้ แต่ในการทำงานเราต้องสร้างเป็นกระบวนการถ้าเราใช้กระบวนการจะไม่เกิดปัญหาความแตกแยก

จะพลาดไปถึงการเมืองท้องถิ่นของแต่ละหมู่บ้านแต่ละตำบลไม่ยากให้เอาการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับกลุ่มเราที่กำลังทำตรงนี้ถ้ามีมือที่สามเข้ามาแทรกแซงเพราะงานที่เรากำลังดำเนินการจะถูกแอบแฝงและอาจเบี่ยงเบนเป็นประเด็นอื่น และงานของเราจะไม่สำเร็จ ที่พูดมาทั้งหมดเป็นรายละเอียดอยากให้ทุกคนช่วยกันคิดด้วย

นายวชิระ หวังวนวัฒน์ คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มต้นน้ำ บ้านม้งคอกยปุย ต.สุเทพ) ได้เสนอสถานการณ์บ้านม้งคอกยปุย

“ข้อเสนอในที่ประชุมให้ชุดอ่างเก็บน้ำหรือชุดบ่อน้ำในแต่ละสวนผมเห็นด้วย แต่อยากยกตัวอย่าง ม.6 ต.บ้านปาง ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ต้นน้ำ มีมติจากที่ประชุมหมู่บ้านให้ชุดบ่อน้ำในสวนและชาวบ้านก็ดำเนินการขุดแต่ป่าไม้เข้ามาจับเพราะอยู่ในเขตอุทยาน ข้อนี้น่าจะต้องชี้แจงให้ที่ประชุมรับทราบและสมาชิกกลางน้ำเข้าใจด้วย ถ้าการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้างของเราสมบูรณ์ และผลการวิจัยออกมามีผลดีกับทุกกลุ่มในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง อาจทำให้หน่วยราชการ เช่น กรมป่าไม้ยอมรับเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านและอาจเกิดการยอมรับตรงนี้คือการชุดบ่อน้ำไว้ใช้ในสวนหรือสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กไว้ใช้ในหมู่บ้าน เพราะ บนคอกยปุยพวกเราเคยชุดอ่างเก็บน้ำเพื่อเป็นที่รองรับน้ำฝนแล้วนำน้ำมาใช้ในสวนในหน้าแล้งแต่ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับเพราะเป็นเขตอุทยานห้ามทำการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในพื้นที่ พวกเราก็คาดหวังว่าผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เรากำลังทำกันอยู่จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าใจ หรือสามารถประสานความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ในเรื่องนี้

ในส่วน ของ ม.8 เคยพบปะพูดคุยกับพ่อหลวงนำพลหลายครั้ง พ่อหลวงบอกว่าไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้างเพราะอยู่คันทันน้ำมีลำห้วยอยู่ในหมู่บ้าน คือ ห้วยปันหมอง ห้วยน้ำซุ่ม ห้วยกว้าง และคิดว่าน้ำที่ใช้ไม่เกี่ยวกับน้ำแม่ตาช้าง ผมคิดว่าควรจะนำกรรมการ หรือวิระชาติที่อยู่ ม.8 คันทันน้ำเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ ด้วย เพราะพ่อหลวงมองปัญหาตรงนี้ไม่ออกเพราะคิดว่าตัวเองไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้าง แต่คนที่ใช้น้ำของแม่ตาช้างไม่ได้เข้าร่วมเป็นกรรมการหรือมีส่วนร่วมกับเรา เสนอให้ประธานฯ ประสานกับพ่อหลวง ม.8 ให้ส่งคนเข้าร่วมกับเราด้วย”

พ่อหลวงสวัสดิ์ ถนอมรุ่งเรือง คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มคันทันน้ำ บ้านแม่สาใหม่ ต.โป่งแยง) ได้เสนอถึงสถานการณ์บ้านแม่สาใหม่ว่า

“ในการแก้ปัญหาด้วยกันถ้าเราไม่มีความจริงใจต่อกัน ต่างฝ่ายต่างก็จะโทษกันไปโทษกันมา การแก้ไขปัญหาคควรแก้แบบถาวร ไม่ใช่แก้ปัญหาระยะสั้นและต้องแก้ไขทุกปีปัญหาที่เกิดขึ้นคือเราต้องจัดการเรื่องคนคือพฤติกรรมกรใช้น้ำ และจะใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ยกตัวอย่างที่บ้านแม่สาใหม่เป็นที่สูงสูงกว่าบ้านผานกกกในเขตเดียวกัน อยู่ในเขตคันทันน้ำฝั่งบ้านแม่สาใหม่ช่วงนี้เรื่องกรใช้น้ำไม่มีปัญหาเพราะได้เก็บผลผลิตลิ้นจี่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และอีกฝั่งหนึ่งที่ใช้น้ำทางน้ำตกแม่สา ในระยะแรกก็มีปัญหาเหมือนเรา ชาวสวนก็มีปัญหาจะฆ่าฟันกันเพราะเรื่องน้ำ และเห็นแก่ตัวคิดว่าตัวเองมีเงินจะต่อท่อเมื่อใด ใช้ท่อขนาดไหนก็ได้ไม่เกี่ยวกับใคร ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างต่อท่อน้ำ บางคนใช้ท่อ 3-4 นิ้ว บางคนใช้ 2-3 นิ้ว ส่งผลให้คนที่อยู่ข้างล่างคือปลายน้ำไม่ได้ใช้น้ำ เพราะน้ำไม่เหลือลงไปถึงข้างล่าง เป็นปัญหาเกิดความขัดแย้งทะเลาะกัน จะฆ่าจะฟันกัน ในที่สุดก็นั่งคุยกันทั้งข้างล่างข้างบนว่าถ้าทำอย่างนี้ไม่ได้แล้วเพราะจะเกิดปัญหา ก็มาตกลงกันว่าใช้ท่อขนาด 1 นิ้วเท่ากัน และต่างคนต่างไปสร้างบ่อน้ำในสวนของตัวเองเพื่อนำน้ำในบ่อมาใช้ และการต่อน้ำจากคันทันน้ำเข้าสวนให้ทำวาวปิดน้ำด้วย หากไม่ใช้น้ำแล้วก็ให้ปิดวาวเพื่อน้ำจะได้ไหลเข้าลำห้วยต่างๆ พอร่วมกันแก้ปัญหาได้อย่างนี้แล้วความขัดแย้งก็ยุติลง มีน้ำใช้ทั้งข้างล่างข้างบน

เราน่าจะหาวิธีการจัดการน้ำด้วยการแบ่งปันน้ำใช้ แต่จะแบ่งอย่างไร ผมเสนอให้ใช้ท่อน้ำขนาดเท่ากันในแต่ละรายที่มีพื้นที่เกษตรอาจจะใช้ท่อ 1 นิ้วเท่ากัน หากไม่ทำวาวปิดจะปล่อยน้ำให้ท่วมนา ก็แล้วแต่ ถ้าเราจัดการอย่างนี้จะไม่เหลือใช้และไม่ต้องแย่งน้ำกัน ไม่ต้องทะเลาะกัน ไม่ต้องทุบฝ่ายกัน เป็น การแก้ปัญหาแบบถาวร

การทำฝายกั้นน้ำไม่ใช่สิ่งที่ไม่ดีเป็นสิ่งที่ดีเพราะเป็นที่เก็บน้ำในหน้าฝนไว้ใช้ในหน้าแล้ง ที่มีปัญหาเพราะว่าระบบการใช้น้ำของเราไม่มีประสิทธิภาพ เราต้องลองนำความคิดที่ผมเสนอสักครู่มาลองใช้ดู จะเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาก็ถาวรได้ชั่วลูกชั่วหลาน”

สถานการณ์พื้นที่กลางน้ำ

นายกัณหา นิราราช คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มรีสอร์ท /ศูนย์ฝึกอบรมธนาคารไทยพาณิชย์ ค.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มรีสอร์ทว่า

“สถานการณ์กลุ่มสถานประกอบการ ที่ผ่านมาในการจัดเวทีประชุมกลุ่มสถานประกอบการหรือ การเชิญเข้าร่วมเวทีคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูเพื่อร่วมเสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหา แต่ไม่ได้รับความ ร่วมมือเท่าที่ควรเพราะสถานประกอบการส่วนใหญ่ส่งตัวแทนเข้าร่วมเวทีประชุมซึ่งไม่สามารถตัดสินใจ ลงมติใดๆได้

เสนอให้แก้ปัญหการไม่เข้าร่วมประชุมด้วยการทำรายงานการประชุมทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นระดับ หมู่บ้าน หรือกลุ่มน้ำ เพื่อแจ้งไปยังผู้บริหารหรือเจ้าของ เพื่อให้รับทราบถึงความเคลื่อนไหวต่างๆ ในกลุ่มน้ำ และการมีส่วนร่วมในที่ประชุมในเรื่องการปฏิบัติร่วมกัน ในเมื่อทำหนังสือแจ้งไปแล้วจะรับทราบหรือไม่ เป็นอีกประเด็นหนึ่ง หากที่ประชุมครั้งนี้มีมติปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งในกลุ่มน้ำแม้ตาข่ายกลุ่มสถาน ประกอบการจะมีข้อขัดแย้งที่หลังไม่ได้เพราะถือว่าไม่ให้ความร่วมมือและไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ ไขปัญหา”

ก้านันเฉลิม อ้นวิเศษ ประธานคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลางน้ำ ค.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มกลางน้ำค.บ้านปงว่า

“ในส่วนกลางน้ำสถานการณ์การใช้น้ำที่ผ่านมามีปัญหาเพราะยังอยู่ในช่วงที่ยังไม่ได้ใช้น้ำ เพื่อการผลิต การระแวงว่าจะขาดน้ำหรือน้ำไม่พอเพียงจึงไม่มี จะมีปัญหาในช่วงประมาณเดือนมกราคม – มีนาคม เพราะเริ่มทำการเกษตร ปีนี้ชาวบ้านได้ระดมกันปลูกถั่วเหลืองพันธุ์ใหญ่เป็นจำนวนหลายสิบไร่ เพราะปีการผลิตที่แล้วถั่วลิสงขายได้ราคาดีถึงละ 70 บาท – 150 บาท คาดว่าการใช้น้ำจะเพิ่มขึ้น ดังนั้น สถานการณ์บางหมู่บ้านที่ทำเกษตรที่น้ำจะไม่เพียงพอจะไม่มีปัญหา หากบนคันน้ำปล่อยน้ำลงมา และรี สอร์ทได้มาคุยกัน คาดว่าจะไม่มีปัญหา แต่หากข้างบนไม่ปล่อยน้ำลงมาและรีสอร์ทไม่ให้ความร่วมมือ ในการปล่อยน้ำก็จะเกิดปัญหาทันทีและอาจเกิดความรุนแรงตามมา

มีข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งมีพืชชนิดหนึ่งที่เริ่มจะทำเงินให้กับชาวบ้านในเขต ค.บ้านปง คือมะเขือ เถือหรือ ขาโยเต้ เก็บยอดและผลขายได้ทั้งสองส่วน ชาวบ้านกำลังเริ่มทยอยปลูกกัน เริ่มจาก ม.6 ม.5 ม.3 และ ม.4 และคาดว่าจะเพิ่มพื้นที่ปลูกกันทุกหมู่บ้าน ปัญหาเรื่องน้ำจะตามมา

ในส่วนของ ม.1- ม.2 ชาวสวนกำลังเริ่มขกแปลงปลูกถั่วช่วงเดือนมกราคม จะเริ่มใช้น้ำมาก

นายอินสม สิงห์คำ คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลางน้ำ ม.4 ค.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์ กลุ่มกลางน้ำ ม.3 ว่า

“กลุ่มกลางน้ำปีนี้จะใช้น้ำมากเพราะมีการปลูกถั่วลิสง ถั่วเหลือง มาก ดังเกิดจากทุ่งนาใน บริเวณ ม.3 และ หมู่อื่นๆ ไม่มีที่ว่างเลย เพราะปีที่แล้วถั่วขายได้ราคาดี ส่งผลให้ปีนี้เพิ่มพื้นที่ปลูกมาก ส่วนถั่วที่ติดดอกออกช่อไม่มากนัก การใช้น้ำปีนี้น่าจะมีปัญหาเพราะว่าน้ำในลำเหมืองบริเวณ ม.3 ไม่ค่อยมี

แล้ว ไม่ทราบว่าจะเกิดจากสาเหตุอะไร น้ำหายไปไหนไม่รู้ ปีที่แล้วน้ำยังมีมากแต่ปีนี้น้ำหายไป ตามที่ได้สังเกตตามร่องน้ำที่ไหลเข้าทุ่งนาทุกปีมีน้ำ แต่ปีนี้น้ำหายไปและมีน้ำน้อย”

พ่อหลวงควงจันทร์ ปัญญาแปง (ตัวแทนกลางน้ำ ม.4 ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มกลางน้ำ ม.4 ว่า

“สำหรับพื้นที่กลางน้ำคาดการณ์ว่าน้ำจะไม่พอใช้ และในส่วนปลายน้ำด้วย หากข้างล่างจะมาเปิดน้ำจากลำเหมืองหรือฝายเพื่อให้ไหลลงไปข้างล่างในการเกษตร ถ้าเป็นไปได้ขอให้ทำหนังสือแจ้งผ่านมายังพ่อหลวงทุกหมู่บ้านให้ทราบล่วงหน้าก่อน ยกตัวอย่างปีที่แล้วกลุ่มปลายน้ำมาเปิดฝายโดยพ่อหลวงบ้านไม่ทราบมาก่อนอยู่ๆ ก็มาเปิดมาพังหมด ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่เราใช้กันทำเหมืองทำฝายธรรมชาติไว้ ยกกำลังมือและทุบของเราพังไหลไปกับน้ำ จะกันเหมืองกันฝายใหม่อุปกรณ์ก็ไหลตามน้ำไปหมดเป็นหิน และทราย กว่าจะทำใหม่ก็ใช้เวลานานพอสมควร”

พ่อหลวงบุญยัง บุญธิ (ตัวแทนกลางน้ำ ม.9 ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มกลางน้ำ ม.9 ว่า

“สถานการณ์ ม.9 ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องน้ำ พื้นที่เพราะปลูกปีนี้ได้ใช้พื้นที่ผลิตมาก ใช้เนื้อที่ประมาณ 10 กว่าไร่ ดินน้ำของ ม.9 ใช้น้ำจาก ม.4 เป็นประปาภูเขา และใช้น้ำแม่ต๋ี่ร่วมกับ ม.2 หากมีการผลิตมากน้ำก็จะไม่พอใช้ช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน แต่ถ้าลดการผลิตคาดว่าน้ำจะมีพอเพียง”

สถานการณ์พื้นที่ปลายน้ำ

กำนันอินทร ทิพย์คำมา คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ม.2 ต.บ้านแหวน) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ ม.2 ว่า

สถานการณ์เรื่องน้ำของกลุ่มปลายน้ำตอนนี้ยังไม่มีอาการเลื่อนไหลใดๆ เพราะน้ำยังพอใช้อยู่และเพิ่งจะเริ่มปลูกข้าว แต่คาดว่าประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์น้ำจะไม่พอใช้

ในส่วนของต้นน้ำ ริสอร์ท และกลางน้ำ ก็ดี เรื่องการจัดสรรแบ่งปันน้ำก็ดี ผมเป็นคณะกรรมการฯ ทำงานร่วมกันมา 5 เดือน ก็รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันและมีแนวคิดไปแนวทางเดียวกันในเรื่องการแก้ไขปัญหานี้ ในส่วนข้างล่างขณะนี้ยังมีปัญหาคือฝายที่ ม.2 บ้านปง ที่เสียหายไปยังไม่ได้รับการซ่อมแซมให้เป็นที่เรียบร้อย เพราะที่ผ่านมาซ่อมมาแล้ว 2 ครั้ง โดยใช้เงินของชาวนา และครั้งที่ 3 ใช้เงินของ อบต. แต่ความเสียหายครั้งนี้ยังไม่มีผู้รับผิดชอบ หากบนต้นน้ำและริสอร์ทปล่อยน้ำลงมาจะมาติดขัดอยู่ตรงนี้ที่มีปัญหา น้ำจะไหลลงไปอีกฝั่งหนึ่งมากกว่าอีกฝั่งหนึ่ง

นายเทียบ อ้วนล้วน คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ม. 2. ต.น้ำแพร่) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ ม. 2. ว่า

สถานการณ์ที่ ต.น้ำแพร่ เรื่องการทำสวนทำไร่หรือปลูกข้าวไม่ได้ทำแล้ว เพราะน้ำมีไม่พอพวกเราเลยยกธงขาวยอมแพ้ในเรื่องการทำเกษตร แต่ว่าต้องการที่จะขนน้ำไปหล่อเลี้ยงน้ำเหมืองเพื่อให้

ไหลซึมเข้าไปในบ่อน้ำดิน หรือสายน้ำดินเพื่อที่จะได้ใช้ในนาแล้ง ส่วนที่มีการปลูกกล้วยารายนั้นจะหวังใช้น้ำแม่ตาช้าง 100 % เป็นไปไม่ได้ ก็ต้องหาแหล่งน้ำอื่นคือน้ำจากคลองชลประทานแม่แตง โดยวิธีการใช้เครื่องสูบน้ำสูบน้ำจากคลองชลประทานขึ้นมา ถ้าหากว่าชาวสวน ต.น้ำแพร่ เกิดการขาดแคลนน้ำในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน ก็จะขอความร่วมมือจากทางต้นน้ำ กลางน้ำ ให้ปล่อยน้ำลงมาให้ด้วย

นายสำรวย ธนุใจ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ม.7 ต.บ้านปง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ ม.7 ว่า

ชุมชน ม.7 ควรจะยื่นหนังสืออีกครั้งให้ อบต. รับทราบพร้อมกับแนบข้อเสนอแนะในการแก้ไข ปัญหาของคณะกรรมการฯ และสมาชิกไปด้วย และให้เชิญ อบต. ทุก อบต. ที่อยู่ในเขต อ.หางดง และ อบต.สุเทพด้วย เพราะเป็นเขตต้นน้ำ ให้ส่งตัวแทนเข้าร่วมอย่างน้อย อบต.ละ 3 คน เพื่อที่เราจะได้รู้ว่า พวกเขาจะให้ความร่วมมือกับเราหรือไม่ อย่างไร เพราะในความเป็นจริง ทั้ง อบต.และคณะกรรมการฯ และสมาชิก ควรที่จะมีการปรึกษาหารือแก้ปัญหาาร่วมกัน อบต.มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอยู่แล้วตามมาตรา 67 จะปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้

นางสาวยุพิน คำชาย (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ม.9 ต.หนองควาย) ได้เสนอถึงสถานการณ์ของกลุ่มปลายน้ำ ม.9 ว่า

“กลุ่มปลายน้ำขอให้เชิญพ่อหลวง อบต. เข้าร่วม เพราะชาวบ้านจะไม่ค่อยรู้เรื่องว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร เขามาแย่งน้ำกัน พ่อหลวงส่วนมากไม่ใช่คนในพื้นที่ของหมู่บ้านนั้นส่วนใหญ่มาจากข้างนอกแต่งงานกับคนพื้นที่ เวลาไปถามพ่อหลวงจะไม่รู้เรื่องเพราะว่าตนเองไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้างและไม่ให้ความสนใจก็หยุดแค่นั้น ชาวบ้านไม่รู้เรื่องอะไรพากันขึ้นไปข้างบนเห็นน้ำมากก็อยากได้น้ำถ้าไม่ไหลลงไปก็ทุบฝาย ไม่มีใครให้ความรู้ เพราะไม่มีใครแนะนำว่าต้องทำอะไร มีขั้นตอนอย่างไรในการที่จะได้น้ำมาใช้ ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างทำไม่มีใครห้ามใครเพราะอยากได้น้ำ เพราะพ่อหลวงไม่สนใจไม่ให้ความร่วมมือปิดความรับผิดชอบ ในส่วนของอบต.หนองควาย เคยร่วมประชุมครั้งเดียวเมื่อ 2 ปีที่แล้วเวทีประชุมใหญ่แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเรื่องน้ำแม่ตาช้างที่บ้านฟ่อน เมื่อปลายปี 41 และก็ไม่มีการเคลื่อนไหวหรือประชุมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาน้ำอีก ไม่มีคนประสานงาน ชาวบ้านไม่รู้ว่าจะทำต่อหรือไม่อย่างไรดี ชาวบ้านคิดว่าปีนี้ต่างคนต่างไปเอาน้ำมาใช้

ถ้าไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันก็ต้องติดต่อทางพ่อหลวง และ อบต. จะดีกว่า ในส่วนของ อบต.หนองควายไม่ค่อยตื่นตัวที่สังเกตเห็นเวลาประชุมมีปัญหาอะไรประชุมเสร็จปัญหากองอยู่ที่โต๊ะไม่ได้นำมาดำเนินการแก้ไขให้เกิดผล ยกตัวอย่างเช่น บ้านตองกาย ม.1 มีชาวบ้านเป็นส่วนน้อยของหมู่บ้านที่ใช้น้ำแม่ตาช้าง จึงปิดความรับผิดชอบ ให้คนที่ใช้น้ำไปจัดการเอง และไม่มีการส่งข่าวแก่บ้านลุงแก้วไม่ได้ใช้น้ำแล้วไม่บอกต่อกับคนที่ใช้น้ำเรื่องก็เลยเงียบ พอดีเดือดร้อนเรื่องน้ำพวกเขาก็จะมาแย่งกัน พื้นที่ตำบลหนองควายจะสูงกว่า ต.บ้านแหวน ชาวบ้านจะมาปิดฝายส่วนที่ไหลทาง ต.บ้านแหวน ชาวบ้าน ต.บ้านแหวนก็จะเดือดร้อนว่าบ้านหนองควายเอาน้ำไป ก็เกิดทะเลาะกันขัดแย้งกัน เพราะต่างคนต่างทำไม่ได้ปรึกษาหารือหรือประสานงานกันให้เข้าใจ

สถานการณ์ ค.หนองควาย ระยะนี้ไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกถั่ว มี ม.3 ที่ปลูกถั่ว นอกนั้นไม่ได้ปลูก
ปล่อยพื้นที่ว่างไว้ไม่ได้ทำอะไร ช่วงนี้ไม่ได้ใช้น้ำกันก็เลยไม่มีปัญหาและชาวบ้านก็ไม่ตื่นตัว ในการ
ประชุมก็เลยเงียบเหงา ช่วงนี้ใครไม่ปลูกถั่วก็ไม่ได้ใช้น้ำ จะใช้น้ำเฉพาะหน้า ที่ทำอย่างเดียว แล้วส่วน
ที่ใช้น้ำมี 2 หมู่บ้าน ม.2 , ม.3 แล้วไม่มีใครติดต่อประสานงานให้มาประชุม ที่บ้านไร่ ม.3 คิดจะแก้
ปัญหาด้วยการเจาะบ่อบาดาลนำน้ำมาใช้ในหน้าแล้ง พวกเขาจะใช้น้ำในช่วงกำลังปลูกถั่ว พวกชาวบ้านก็
กำลังรอการประชุม ให้ติดต่อทาง อบต. ถ้า อบต.รับ นโยบายของคณะกรรมการศึกษาพื้นที่ๆ ก็คงไม่มี
ปัญหา ชาวบ้านก็จะมาร่วมประชุมกัน ก็จะเกิดการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ และ ไม่ต้องมาทบทวนทำลาย
ฝาย ม.2 อีก

เช่น ไป ม.7 บ้านเหมืองงูชาวบ้านอยากได้น้ำมาใส่น้ำบ่อ พ่อต้องการน้ำก็เกณฑ์ชาวบ้านมาลอก
ลำเหมืองจะเอาน้ำแม่ตาช้างเข้า ม.7 บ้านปู่เสมามาปิดไม่ให้เอาน้ำไปใส่น้ำบ่อปลาถ้ามีการปิดน้ำก็ต้องขัดแย้ง
กันเป็นธรรมดา จะมาจะพันกัน ตอนนี้จะตัดปัญหาคือบ้านกลุ่มนี้ไม่ได้ใช้น้ำแม่ตาช้างเลย พ่อหลวงมา
ม.7 ไม่ให้ความร่วมมือเพราะน้ำในลำเหมืองแม่ตาช้างไหลไปไม่ถึงบ้านตัวเอง แต่ถ้ามีการประสานงาน
อย่างต่อเนื่องพ่อหลวงมาก็ยินดีให้ความร่วมมือ

พ่อหลวงพัช สายแก้วโย (ตัวแทนกลุ่มปลายน้ำ ม.6 ต.บ้านแหวน) ได้เสนอถึงสถานการณ์ของกลุ่ม
ปลายน้ำว่า

“ที่พูดมาว่าพ่อหลวงไม่สนใจเรื่องการแก้ไขปัญหาระบบน้ำ เป็นบางคนบางพื้นที่ ส่วนตัวแล้ว
ลำบากลำบากเกี่ยวกับเรื่องน้ำมาพอสมควร เพราะอยู่ปลายน้ำ จะเกิดปัญหาในหน้าแล้งบางปีน้ำชล
ประทานแม่แดงไม่เพียงพอในการทำการเกษตร บางปีชาวบ้านมีปัญหา ตี 1-2 ก็ต้องเรียกพ่อหลวงเพื่อขอ
ให้ขับรถไปส่งไปคูหัวน้ำแม่แดงว่ามีน้ำส่งมาให้หรือไม่ ก็ต้องทุกข์ไปกับชาวบ้านไม่ใช่ว่าไม่สนใจ ใน
ส่วนของบ้านผมมีผลกระทบเป็นบางปี แต่ก็อยากให้คณะกรรมการศึกษาพื้นที่ๆ มีส่วนร่วมที่จะเข้ามาแก้
ไข เพราะอนาคตข้างหน้าน้ำคงแห้งแน่นอน อยากให้พวกเราที่ใช้ประ โยชน์ร่วมกันในลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ให้
มีการแบ่งปัน และร่วมกันแก้ไขปัญห ที่ถ้านับบุญขึ้นเสนอ หาแหล่งเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งผมเห็นด้วย
เพื่อปัญหาต่างๆ จะได้ยุติ”

นายสำรวย ธนุใจ (ตัวแทนกลุ่มกลางน้ำ ม.7 ต.บ้านปาง) ได้เสนอถึงสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ ม.7 ว่า

“สถานการณ์ที่ห้วยผึ่งพื้นที่ที่ค่อนข้างเหมาะสมสามารถที่จะสร้างได้ ไม่มีผลกระทบต่อชาวบ้าน
แต่พื้นที่ค่อนข้างเป็นป่าไม้รก บริเวณนั้นสภาพแวดล้อมของป่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก ยังคงมี
สภาพป่าเหมือนในอดีต เราสามารถจะสร้างอ่างเก็บน้ำเล็กๆ ไว้ใช้ภายใน ต.บ้านปางได้”

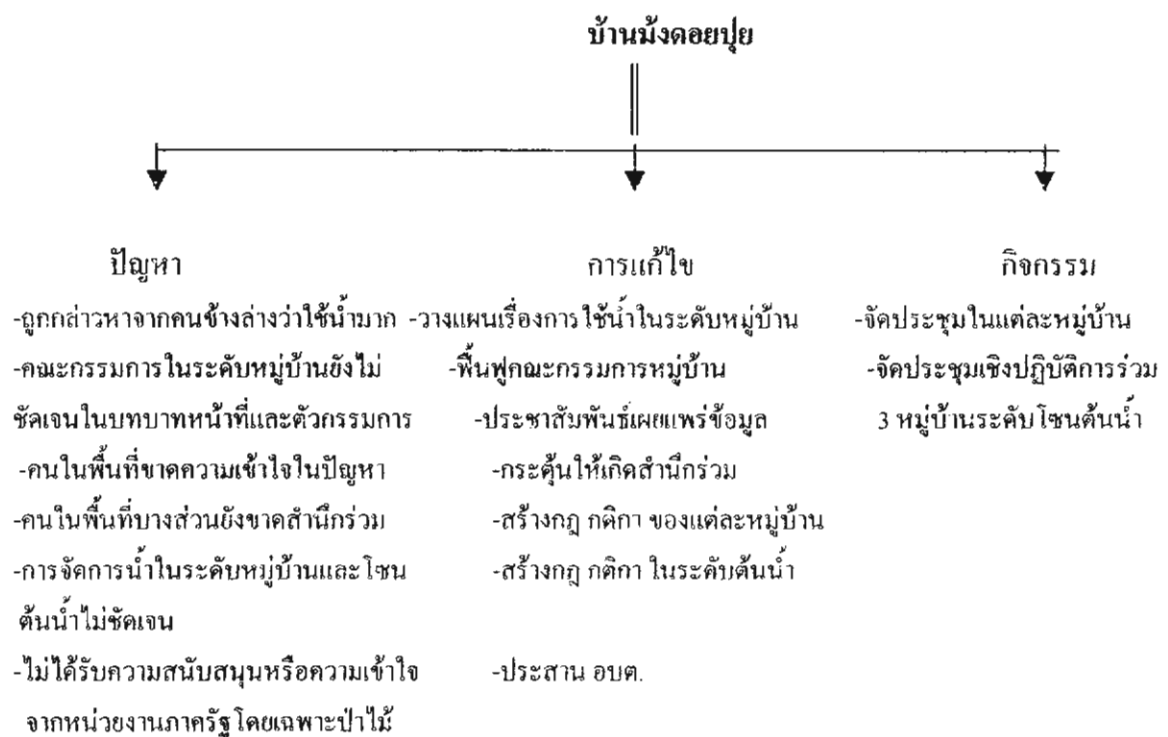
จากการแลกเปลี่ยนร่วมกันในระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำสามารถสรุปสถานการณ์และภาพการเคลื่อนไหวได้ดังนี้
และจะเสนอเป็นแผนภาพ ประเด็นปัญหาของแต่ละกลุ่มได้ดังนี้

สรุปการเคลื่อนไหวของกลุ่มต้นน้ำ

กลุ่มต้นน้ำมีการเคลื่อนไหวอย่างคึกคักและค่อนข้างตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาโดยได้มีการจัดเวทีสรุปบทเรียนไปเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 44 และวางแผนต่อเนื่องคือ ทั้ง 3 หมู่บ้านต้องกลับไปประชุมทำความเข้าใจและวางแผนในหมู่บ้านของตัวเอง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากระดับหมู่บ้านขึ้นมาเสนอในที่ประชุมระดับต้นน้ำ และร่วมกันพิจารณาหาแนวทางแก้ไขปัญหามาให้ตรงจุดและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ในการสร้าง กฎ กติกาการใช้น้ำ และจะมีการทำประชาพิจารณ์ และนำเสนอคณะกรรมการฯ ในระดับกลุ่มน้ำต่อไป

สรุปภาพรวมสถานการณ์ของแต่ละกลุ่มผู้ใช้น้ำ

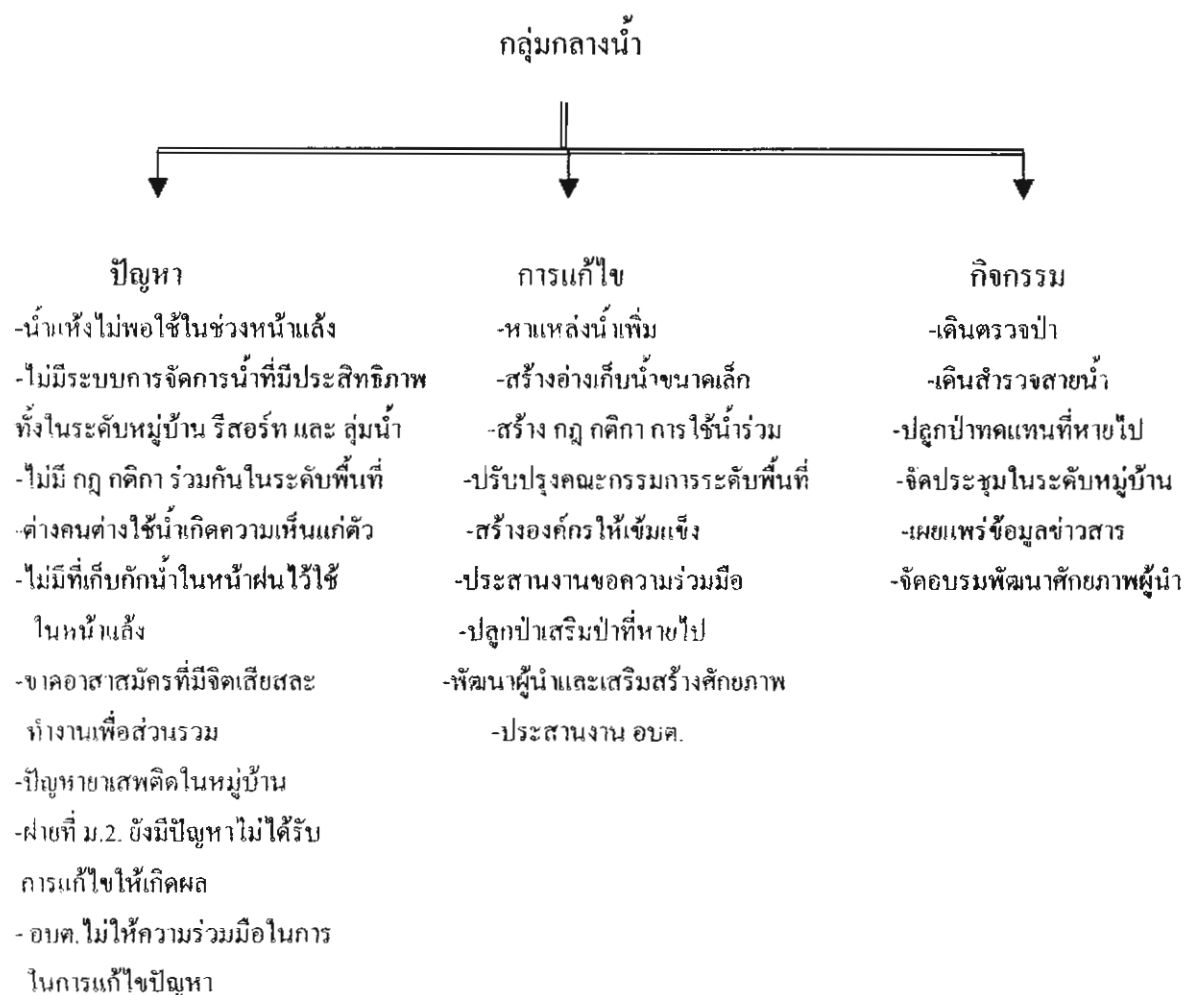
สรุปภาพรวมของสถานการณ์ของกลุ่มต้นน้ำ (บ้านมั่งคอยปุย บ้านแม่สาใหม่ บ้านผานกกก

สรุปความเคลื่อนไหวของกลุ่มกลางน้ำ

กลุ่มกลางน้ำค่อนข้างตื่นตัวพอสมควรมีการสรุปบทเรียนไปเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 44 และมีแผนต่อเนื่องจากการประชุมคือ 1. จะมีการปรับปรุงคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำให้มีการดำเนินงานอย่างคล่องตัวและชัดเจน โดยมีความพยายามที่จะเชิญผู้อาวุโส แก่เหมือน แก่ฝ่าย เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น 2.มีแนวคิดที่จะหาแหล่งน้ำเพิ่มด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำเล็กๆ ในพื้นที่ที่เหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน 3.พยายามสร้าง กฎ กติกา ร่วมในการใช้น้ำ ทั้งระดับหมู่บ้าน รีสอร์ท และระดับพื้นที่กลางน้ำ 4.สำรวจข้อมูลน้ำด้วยการจัดกิจกรรมเดินสำรวจสายน้ำตั้งแต่ปลายน้ำถึงต้นน้ำ เพื่อที่จะศึกษาว่าสายน้ำแม่ตาช้างประกอบด้วยสายน้ำย่อยอะไรบ้าง มีตาน้ำตรงไหน ตรงไหนที่เคยมีแล้ว

นำหายไป จุดไหนมีการใช้น้ำกันอย่างไร กิจกรรมนี้จะป็นกิจกรรมร่วมนทั้งลุ่มน้ำ 5.ประสานงานกับกลุ่ม
 รีสอร์ทโดยมีตัวแทนคือ คุณกัณหา และคุณวิรัช เป็นตัวหลัก จะทำหน้าที่ถึงกลุ่มรีสอร์ท ในเรื่องการจั
 ระบบการใช้น้ำร่วมกัน 6.สร้างกลุ่มองค์กรให้เข้มแข็งด้วยการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพผู้นำ 7.ประสาน
 งานกับ อบค.เพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา 8.พยายามที่จะเชิญ รมต. รมช. สว.และนักการเมือง
 ต่างๆ ที่สร้างบ้านเรือนอยู่แถบนี้ให้เข้าร่วมประชุมและแจ้งข้อมูลให้รับทราบปัญหาคร้งนี้ร่วมกัน ในการ
 จะจัดประชุมและเชิญคนกลุ่มนี้เข้าร่วมจะต้องจัดทำแผนและปรึกษาหารืออีกครั้งหนึ่ง
 สรุปภาพรวมของสถานการณ์ของกลุ่มกลางน้ำ 8 หมู่บ้าน ค.บ้านปง

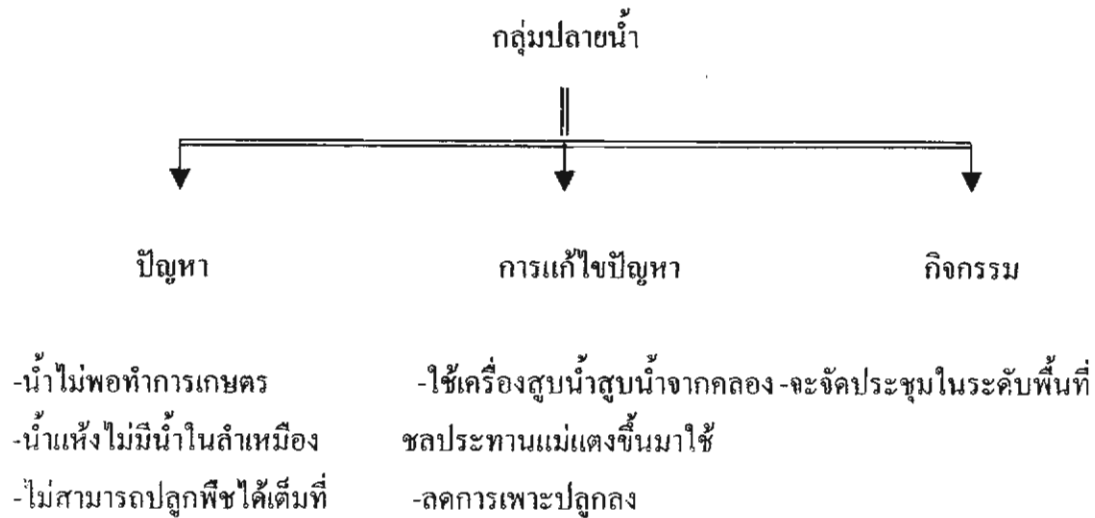

สรุปความเคลื่อนไหวของกลุ่มปลายน้ำ

กลุ่มปลายน้ำที่มวิจัยยังไม่ได้ลงไปจัดประชุมสรุปบทเรียนร่วมกัน เป็นความผิดพลาด แต่ก็สรุป
 ข้อมูลได้จากเวทีนี้ คือ ในช่วงหน้าแล้งน้ำจะแห้งตามฝาย หรือลำเหมืองต่างๆ ไม่มีน้ำหล่อเลี้ยง จึงไม่
 สามารถนำน้ำแม่ตาช้างมาใช้ในการเกษตรได้ ต้องใช้เครื่องสูบน้ำในคลองชลประทานแม่แดงขึ้นมาหล่อ
 เลี้ยงพืชผล และน้ำในคลองชลประทานแม่แดงก็กำลังจะเกิดปัญหาเพราะใช้กันหลายหมู่บ้าน อีกประเด็น
 หนึ่งที่เป็นปัญหาเกี่ยวโยงกันกับกลุ่มกลางน้ำ คือเรื่องฝายที่ ม.2 ค.บ้านปง ที่ได้รับความเสียหาย ในส่วน

สถานการณ์ของกลุ่มปลายน้ำยังคลุมเครือ ไม่ชัดเจนต้องมีกระบวนการร่วมกันต่อไป สถานการณ์ยังเป็นปัญหาอยู่

สรุปภาพรวมของสถานการณ์กลุ่มปลายน้ำ 5 ตำบล (หนองควาย บ้านแหวน น้ำแพร่ สันผักหวาน หางคอง)

สรุปภาพรวมของการนำเสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกรณีการท่วมนาข้าว 2

1. ปัญหาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันคือกรณีฝ่าย ม.2 ต.บ้านปง ที่เสียหาย ระหว่างปลายน้ำ กับ กลางน้ำ ได้มีมติร่วมกัน ในเรื่องการจัดการแก้ไขปัญหา ด้วยการทำหนังสือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงาน อบต. จัดเวทีประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน
2. ควรมีการวางแผนการแก้ไขปัญหาระยะยาว ไม่ใช่แก้ปัญหาระยะสั้น
3. ให้ทุกกลุ่มมีความเอื้ออาทรต่อกัน ด้วยการแบ่งปันน้ำใช้ในยามน้ำขาดแคลน
4. ให้มีการจัดการน้ำที่เท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งกลุ่ม ว่ามาจาก ดินน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ
5. จะสร้าง กฎ กติกา ในการใช้น้ำร่วมกัน และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง
6. ประสานงานกับ อบต. ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ
7. หาแหล่งน้ำเพิ่ม เช่น สร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก
8. จะต้องสร้างการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ
9. คณะกรรมการมีการปรับ โดยเพิ่มสัดส่วน ผู้ใช้น้ำจากทุกหมู่บ้าน กลุ่มดินน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ แก่เหมืองแก่ฝ่าย อบต. ตัวแทนกลุ่มรีสอร์ท ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน
10. อาสาสมัครที่จะเข้ามามีส่วนร่วมต้องมีใจสมัครและเสียสละ

ระดับที่สอง การสร้างแนวคิดการจัดการกลุ่ม

กลุ่มที่หนึ่ง การสร้างแนวคิดในการจัดการกลุ่มต้นน้ำ

ในพื้นที่กลุ่มต้นน้ำ คือ บ้านม้งคอยปูย บ้านผานกกก บ้านแม่สาใหม่ นั้นได้พยายามสร้างแนวคิดร่วมกันในการจัดการทรัพยากร ซึ่งได้มีวิธีการสรุปบทเรียนการจัดการทรัพยากรร่วมกัน ในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2544 ณ ห้องประชุมประจำหมู่บ้านม้งคอยปูย โดยมีผู้เข้าร่วม คือ

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แกนนำ หมู่บ้านแม่สาใหม่ ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำ และตัวแทน ชาวสวน บ้านผานกกก 10 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มน้ำ กลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนชาวสวน ทีมงานวิจัย 4 คน

ชุมชนม้งได้สรุปภาพรวมสถานการณ์และการแก้ไขปัญหาต้นน้ำแม่ตาช้างที่ผ่านมาระยะ 2 ปี โดย นายวิชระ หวังวนวัฒน์ คณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูและจัดการกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

“ในอดีตที่ผ่านมา ก่อนเกิดคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ ได้มีการประสานงานแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำเฉพาะบุคคลจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เมื่อมีการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ สามารถคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง หากต้องให้การแก้ไขเป็นจริงผู้ใช้น้ำทุกกลุ่มทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำต้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมที่แท้จริง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการจัดการกลุ่มน้ำโดยชุมชน และสามารถ สร้าง กฎ ระเบียบ หรือมาตรการ การแบ่งปันน้ำอย่างเป็นธรรม”

ชุมชนได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาเกิดจาก 4 ประเด็น คือ หนึ่ง กลุ่มสถานประกอบการ หรือ กลุ่มธุรกิจ (รีสอร์ท โรงแรม บ้านจัดสรร สวนเกษตร) เข้ามาในพื้นที่และดึงน้ำไปใช้ในธุรกิจของตนเองมาก สอง การใช้ที่ดิน เกิดการใช้ที่ดินโดยไม่มีการจำกัดขอบเขตทั้งของหน่วยราชการ ชาวบ้านเอกชน ทำให้ใช้น้ำมาสาม การผลิต ทำสวน ทำไร่ ทำนา ธุรกิจการเกษตร กลุ่มสถานประกอบการ ทำให้ใช้น้ำมาก สี่ การใช้น้ำ ใช้น้ำแบบเห็นแก่ตัว ไม่มีการแบ่งปัน จึงเกิดความไม่เป็นธรรม

ในขณะเดียวกันจากสาเหตุปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหากับชุมชน คือ 1.กลุ่มผู้ใช้น้ำในลุ่มน้ำแม่ตาช้างขัดแย้งกัน ทะเลาะกัน เรื่องน้ำ 2.ต่างคนต่างคิดต่างคนต่างอยู่ 3.ไม่มีแผนการจัดการน้ำร่วมกัน (ต่างคนต่างใช้)

จากนั้นชุมชนได้วิเคราะห์ถึงข้อดี ข้อด้อยของตนเอง และจะนำเสนอเป็นตารางเพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

ข้อดี	ข้อด้อย
บ้านผานกกก - มีกิจกรรมอนุรักษ์ป่าต้นน้ำอย่างต่อเนื่อง - มีการจัดระบบการใช้น้ำ	- คณะกรรมการไม่มีความพร้อม - ปัญหาการเจ่าน้ำบาดาลของกลุ่มธุรกิจทำสวนดอกไม้ ประมาณ 600 บ่อ อาจเป็นสาเหตุทำให้น้ำบนดอยแห้งในอนาคต
บ้านแม่สาใหม่ - กิจกรรมการอนุรักษ์มีอย่างต่อเนื่อง - มีการปลูกจิตสำนึก - มี กฎ ระเบียบการใช้น้ำ - มีแนวทางการพัฒนาการจัดการน้ำ เช่น กำหนดขนาดของท่อ - สร้างฝายกั้นน้ำ - ทำโครงการอนุรักษ์ บ้านดอยปูย - เกิดการจัดการน้ำ เช่น ลดขนาดท่อส่งน้ำ - เกิดอนุกรรมการดูแลจัดการแบ่งปันน้ำ - ตัวแทนที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ ประสานงานในหมู่บ้านได้ดีมาก - มี กฎ ระเบียบของหมู่บ้าน ในการดูแลจัดการน้ำ	บ้านแม่สาใหม่ - การจัดการน้ำยังไม่ชัดเจน - ชาวบ้านตระหนักในปัญหาน้ำ - บ้านหนองหอย บ้านแม่จิ ยังไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์-การวิจัยลุ่มน้ำแม่ตาช้าง บ้านม้งดอยปูย - ชาวบ้านยังไม่เข้าใจ ยังคงมองแต่ประโยชน์ของตัวเอง - ปัญหาการอนุรักษ์ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ยังไม่เป็นรูปธรรม - ปัญหาการใช้ความรุนแรง แก้ไขปัญหาการใช้ที่ดิน - การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ - การเผาป่าของคนพื้นราบที่อยู่แถบบ้านปางพื้นที่ติดกันทำให้เกิดอันตรายกับป่าต้นน้ำ

ชุมชนกลุ่มต้นน้ำได้กำหนดแนวทางในการกำหนดแผน โดยมีเป้าหมายสร้างความชอบธรรมการจัดการน้ำ โดยจะมีกำหนดแผนการจัดการน้ำร่วมกันในระดับต้นน้ำ และสร้าง กฎ ระเบียบ ร่วมกันในการจัดการร่วม รวมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกัน โดยมีกิจกรรมร่วมกันในการจัดการ ป่า ดิน น้ำ

ชุมชนได้เสนอถึงการจัดการระดับหมู่บ้าน ซึ่งมีการกำหนดให้มีกรรมการหมู่บ้าน/สายน้ำ กลุ่มผู้ใช้น้ำ-ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ร่วมเป็นคณะกรรมการดูแลสายน้ำ กฎ ระเบียบ ของแต่ละบ้าน และต้องมีการเสนอการจัดการในพื้นที่ต้นน้ำจะจัดการร่วมระดับโซนต้นน้ำ

กลุ่มที่สอง การสร้างแนวคิดการจัดการกลุ่มกลางน้ำ

กลุ่มกลางน้ำมีการแลกเปลี่ยนและนำเสนอปัญหา รวมทั้งหาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันใน
กลุ่มกลางน้ำ ซึ่งจะเสนอภาพการวิเคราะห์โดยใช้ตาราง ดังนี้

การนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขของกลุ่มกลางน้ำในเวทีสรุปบทเรียนระดับพื้นที่

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
-ผู้ที่อยู่ต้นน้ำ (แม่น้ำโพธิ์) ใช้น้ำมาก -กลุ่มรีสอร์ท ใช้น้ำมาก -ทำไร่เลื่อนลอย -สารพิษปนเปื้อนมากับน้ำ -รีสอร์ทไม่ให้ความร่วมมือในการประชุม -การจัดการน้ำไม่มีระบบ รีสอร์ท ใช้น้ำมาก -การใช้ท่อชักน้ำขนาดใหญ่ -การกั้นลำน้ำของรีสอร์ท -ชาวบ้าน ไม่มีที่กักเก็บน้ำไว้ในหน้าฝน -น้ำแห้ง / คัดไม้หน้าแล้งน้ำไม่มี -การเพาะปลูก (ถั่วลิสง) ใช้น้ำมากในหน้าแล้ง -ชาวเขาถางป่า -ปัญหาหาเสพติด คัดไม้ขาย -ขาดอาสาสมัครทำงาน -การแก้ปัญหาในพื้นที่เดียวกันยังใช้ความรุนแรง คือทุบฝาย (ม.2 บ้านปง)	-สร้างอ่างเก็บน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้ง -รณรงค์ให้ชาวบ้านใช้น้ำอย่างประหยัดในช่วงหน้าแล้ง -ให้หยุดการตัดไม้ทำลายป่า -ให้หยุดการทำไร่เลื่อนลอย -ให้ปลูกไม้ยืนต้นทดแทน ไม้ล้มลุก -บังคับให้รีสอร์ทให้ความร่วมมือ โดยให้นายอำเภอเป็นผู้ออกหนังสือเชิญ -ให้กฎหมายบังคับ -ช่วยกันเดินตรวจสายน้ำ -ให้ตั้งกติกาในการใช้ท่อน้ำโดยลดขนาดลง -จำกัดพื้นที่เพาะปลูก -กันเขตพื้นที่ทำกิน -คณะกรรมการต้องมีบทบาทการจัดการน้ำ -ให้ อบต. ตั้งกฎหมายควบคุม -ลดพื้นที่การก่อสร้างรีสอร์ทใหม่ -รวมกลุ่มต่างๆ ช่วยกันแก้ปัญหา -เดินตรวจป่าต้นน้ำ -ร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ -ให้รีสอร์ทสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ตนเอง -ให้รีสอร์ทลดขนาด การใช้น้ำและจัดระบบน้ำให้เหมาะสม

สรุปข้อมูลจากเวทีประชุม

สาเหตุ/ขาดการจัดการ	ปัญหา/น้ำแข็ง	แนวทางแก้ไข/ความต้องการ
-กลุ่มรีสอร์ท กักน้ำ ใช้น้ำมาก -เอาเปรียบชาวบ้าน -ต่างกลุ่มต่างใช้น้ำมาก -คณะกรรมการบทบาทยังไม่ชัดเจน -คั้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ขาด -การประสานความร่วมมือกัน -ไม่มีการจัดการร่วมกัน -ชุมชนไม่สามารถมีแผนการจัดการน้ำ -คณะกรรมการไม่มีอำนาจ -ขาด กฎ กติการ่วมกัน -อบต. ไม่ให้ความร่วมมือ	-กลุ่มคั้นน้ำ กลางน้ำ รีสอร์ท ใช้น้ำมาก เพื่อธุรกิจ และการเกษตร -การกักน้ำของรีสอร์ท -การตัดไม้ ถางป่า ทำไร่เลื่อนลอย -บุกเบิกขยายชุมชน -ยาเสพติด -การเพาะปลูก ถิ่นจ๋อ ถั่วลิสง -ต่างคนต่างโทษกัน	-ฟื้นฟูอนุรักษ์ป่า -หาแหล่งน้ำเพิ่ม -จัดระบบการจัดการ -การใช้น้ำ (สร้างอ่างเก็บน้ำ) -การเกษตร -รีสอร์ท/โรงแรม -ฟื้นฟูเพิ่มศักยภาพกลุ่ม -การมีส่วนร่วม -หนุนเสริมบทบาท -วัฒนธรรม /การทำพิธีสืบชะตาน้ำ -สร้างกฎ กติกา ที่ทุกคนยอมรับ -ประสานงานกับอบต.

ชุมชนกลางน้ำได้เสนอแผนการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ (กลางน้ำ) คือ

- หนึ่ง กลุ่มกลางน้ำจะมีการปรับคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำโดยการเพิ่มสัดส่วนของคณะกรรมการให้สอดคล้องกับการทำงานและให้การทำงานเป็นจริง โดยเสนอรับอาสาสมัครในแต่ละหมู่บ้าน 3-5 คน เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ผ่านทางพ่อหลวงของแต่ละหมู่บ้าน
- สอง จัดทำโครงการเดินตรวจป่าและสายน้ำเพื่อคุณภาพพื้นที่ น้ำ และปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งดูแลเขตพื้นที่ทำกินของชาวบ้านเพื่อมิให้ขยายพื้นที่เข้าไปทำไร่อีก
- สาม ทำแผนการรักษาป่าและน้ำโดยร่วมกันปลูกป่าเสริมทดแทนป่าที่เสื่อมโทรมในช่วงต้นหน้าฝนและป่าที่ยังมีความสมบูรณ์อยู่ก็ให้ช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้ใครเข้าไปทำลาย

สี่ สร้างกลุ่มให้เข้มแข็งด้วยการจัดกิจกรรมดังนี้

- จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องที่มีความสำคัญกับท้องถิ่นและระดับประเทศตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทุกระยะ
- จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ
- จัดสัมมนาระหว่างกลุ่มลุ่มน้ำแม่ตาช้างเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้น

-จัดศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำมาเป็นประสบการณ์และนำมาปรับใช้ในงาน
ห้า ประสานงานกับป่าไม้ทำความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์ป่าและน้ำ
หก ประสานงานกับ อบต. เพื่อสร้างความเข้าใจในการฟื้นฟูลุ่มน้ำแม่ตาช้าง และกิจกรรมอื่นๆ
เจ็ด ประสานงานกลุ่มสถานประกอบการ (รีสอร์ท โรงแรม บ้านจัดสรร)

กลุ่มที่สาม การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรของกลุ่มปลายน้ำ

กลุ่มปลายน้ำ มีการจัดการโดยระบบเหมืองฝาย ซึ่งประกอบด้วยฝายดังนี้ คือ

- 1.ฝายเปา
- 2.ฝายลม หัวหน้าฝาย นายคำแปง ราชสีห์
- 3.ฝายบ่อ หัวหน้าฝาย พ่อดั่น
- 4.ฝายหมูเฒ่า หัวหน้าฝาย กำนันอินทร
- 5.ฝายตึบทอง หัวหน้าฝาย นายดวงฤทธิ์
- 6.ฝายเหมืองริน หน้าวัดบ้านพ่อน
- 7.ฝายเหมืองพญาใจ หัวหน้าฝาย นายสุรินทร์ คำม่วง
- 8.ฝายละกอน (แค)
- 9.ฝายเหมืองแก้ว (แค)
- 10.ฝายหนองควาย (แค)
- 11.ฝายเกียง (แค)

พ่อหลวงสมศักดิ์ อินทะชัย ผู้นำกลุ่มปลายน้ำได้เสนอถึงปัญหาของกลุ่มปลายน้ำ

ที่บ้านต้องการน้ำทุกวันนี้ก็เพื่อนำไปอุปโภคบริโภค ให้น้ำหล่อเลี้ยงลำเหมือง ใส่น้ำดื่ม
ใช้กัน ปัญหามันก็มีแบบนี้ ส่วนข้อที่ 2 คือลำเหมืองตื้นเขิน ข้อ 3 ก็คือการใช้น้ำของรีสอร์ทมากเกินไป
น้ำไม่สามารถที่จะไหลมาทางเราได้ แนวทางแก้ไข ก็ต้องหาที่สร้างอ่างเก็บน้ำในฤดูฝน ฝนตกลงมาน้ำจะ
มีมาก แต่ถ้าไม่มีอ่างค่อให้ร่อยพันคนร่อยพันความคิดก็ไม่มีทางที่จะแก้ไขปัญหาน้ำแม่ตาช้างได้ตราบดี
ที่ยังไม่สร้างอ่างเก็บน้ำขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอ่างขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ มันจะมีปัญหาดังนี้และช่วงนี้ ถ้า
จะให้แก้ไขปัญหานี้ได้ก็คือสร้างอ่างเก็บน้ำอย่างเดียวนั่นแหละที่จะมาบรรเทาหรือชุบชีวิต พี่น้องที่ใช้น้ำแม่
ตาช้างทางปลายน้ำ ทุกคำบเลผมเชื่อว่าแบบนี้ ส่วนข้อที่สองการใช้น้ำของรีสอร์ท อยากจะให้ทางริ
สอร์ทขุดสระน้ำไว้ใช้ส่วนตัวของเขา ในเมื่อเราขาดแคลนน้ำ ส่วนข้อที่สาม ผมไม่อยากให้รีสอร์ทเกิด
ขึ้นอีก

ผู้นำฝายเหมืองรินกับเหมืองเล่าได้เล่าถึงปัญหาการจัดการเหมืองฝาย

ก่อนที่จะพูดถึงแดหน้าวัด บางท่านอาจจะเข้าใจว่าน้ำไม่เท่ากันแต่ตอนนี้ น้ำมันเลื่อมล้ำกันนิด
เดียวตอนนี้ไม่ไหลแล้วไหลเอื่อยแล้ว น้ำที่ไหล ณ ปัจจุบัน เดียวเราจะขึ้นไปดูข้างบนแล้วเห็นว่าข้าง
บนมีไหม ปัญหาดอนนี้ก็คือขาดแคลนนํ้าเหมือนกัน ในช่วงฤดูแล้งนี้ ช่วงกลางพรรษานี้พ่อหลวงไม่เคย
ได้เดินลำเหมืองเลย ไม่เดือดเนื้อร้อนใจ หลังจากหน้าฝายน้ำมันหลากมามากก็จริงแต่มันไหลผ่านไป

หมด เพราะไม่มีที่เก็บน้ำ เหมือนกับหลาย ๆ คน หลาย ๆ ฝ่าย ที่บอกว่าอยากจะให้มีอ่างเก็บน้ำเพราะว่าเนื่องจากน้ำทิ้งไม่มีที่เก็บ ถ้าเก็บน้ำไว้เหมือนกับพระราชดำริ ที่ว่าต้องเก็บน้ำไว้ก่อนในช่วงฤดูฝน พอในฤดูแล้งเราดึงมาใช้ ฉะนั้นสายเหมือนเปาไม่มีที่ใดเลยสักที่หนึ่งที่จะมีอ่างเก็บน้ำหรือว่าข้างบนก็ตามแต่ยังไม่มีเลย กำลังประสานงานกันอยู่ ปัญหามันคือตัวนี้ น้ำไม่เพียงพอ และปัญหาอีกข้อก็คือไม่เข้าใจกัน เพราะฉะนั้นปัญหาเหมือนรินกับเหมือนเล่าที่แยกกันมาอีกทีก็เหมือนพญาใจอีกสายหนึ่งตามแผนที่ที่ผมเคยเขียนไว้แต่ละเหมืองฝ่ายมันจะมีการแบ่งกันอยู่ ลูกฝ่ายเหมือนรินก็คือฝ่ายเหมือนพญาใจ ซึ่งสองเหมืองนี้ก็ได้เงินมิยาซาว่ามา หายเหมือนเดิมเหตุารกตื้นเงินเพราะลงไปนาคเดียว ช่วงนั้นที่ลงไปก็คงจะไม่เท่าไรคงเป็นแค่การกระตุ้นเท่านั้น ข้อที่ 7 ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตรงนี้ก็อยากจะชี้แจงให้ทางคณะกรรมการได้เข้าใจในเรื่องความขัดแย้งการใช้น้ำมีแน่นอน ถ้าน้ำมาถึงฝ่ายนี้ปัญหาข้อ 7 นี้ก็จะไม่มีแล้ว เพราะฉะนั้นปัญหาทางนี้ขอรอทางฝ่ายบนขึ้นไปการแก้ปัญหาที่คงจะเป็นริสอร์ท ดันน้ำลำธารนี้ก็เป็นวิชาการอยู่แล้วแต่การยังไม่ได้สักงานเลย เรื่องของการสร้างดันน้ำลำธารเคยพูดกันแล้วถึงพวกมันแล้วเหมือนพญาใจนี้ ก็จะให้ทางโน้นเขาเข้ามาช่วย เพราะเหมือนตัวนี้เราต้องแบ่งกัน ถ้าเข้าใจกันก็ไม่มีปัญหา บ้านตองกาย เรื่องเหมือนพญาใจนี้ก็ไม่ค่อยมีใครทำเกษตรกรรมมากนัก เอาไปใช้เป็นน้ำดื่ม น้ำใช้ ก็ขอปิดวันนั้นก็ปิดได้ 5 วันพอปิดแล้ว อีก 3 วันมีคนเข้าบ้านพอหลวงแล้วว่าถ้าจะตายแล้วแห้งตายแล้วก็ไปพูดกับบ้านตองกาย ตองกายก็แบ่งมาให้แล้ว 1 วัน แล้ววันที่ 5 ก็แบ่งไปให้ตองกายอีกคิดว่าจะเป็นอย่างนั้น ก็เข้าใจกันดี จะเป็นการแก้ไขปัญหาโดยการพูดกัน ถึงจะตกลงกันได้ ตราบใดที่พูดกัน จะแอบไปเอาอีกไม่ได้ พูดว่าตอนเช้าจะเอา ก็คือตอนเช้าตอนกลางคืนก็คือตอนกลางคืน ไม่ใช่พูดว่าเอากลางคืน ตอนเช้ายังมาเอาอีก แล้วก็จะเกิดทะเลาะกัน ถ้าเกิดการทะเลาะกันขึ้นผู้นำก็จะหนักใจแล้ว เพราะฉะนั้นน้ำก็ไม่มี น้ำใจก็ไม่มีอีก มันก็คว้าน้ำเหลวหมด ผมฝากด้วยละกันฝ่ายเหมือนรินและฝ่ายเหมือนเกล้าตอนนี้อย่ามีความการก่อสร้างใหม่ไม่มีปัญหานอกจากว่าน้ำไม่เพียงพอคือประเด็นหลักที่สรุปให้ทุกท่านได้ฟัง

จากกระบวนการประชุมของกลุ่มปลายน้ำสามารถสรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ดังนี้

ตารางแสดงสถานการณ์ปัญหาและการหาทางออกร่วมของชุมชนปลายน้ำ

ชื่อฝ่าย	ผู้นำ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข
1.ฝ่ายลม	หมู่ 11 ต.น้ำแพร่ พื้นที่ ทำนาประมาณ 60 ไร่ สวนไม้ผล 40 ไร่	-น้ำไม่พอใช้ตั้งแต่เดือน กพ.- เมย. ของทุกปี (ส่วนใหญ่จะใช้น้ำ ในการอุปโภคและบริโภค -ขุน (ดันน้ำ) น้ำแห้ง -ริสอร์ทใช้น้ำมาก	1.สร้างสระเก็บน้ำให้ ชาวบ้านได้ใช้น้ำอย่าง ทั่วถึง (ให้สร้างอ่างเก็บ น้ำเหนือฝ่าย เปา ม.2 ต.หนองควาย แบบเร่ง ด่วน) 2.ให้จำกัดการเก็บกักน้ำ ของดันน้ำ และริสอร์ท

			3.ไม่ให้มีการตัดไม้บริเวณขนน้ำหรือตาน้ำ 4.ห้ามมิให้มีการขยายหรือเพิ่มจำนวนรีสอร์ต ทบบริเวณ ค.บ้านปง ถึง ขุนน้ำ
2.ฝายบ่อ	ค.น้ำแพร่ หมู่ 11,1,9 มีพื้นที่ทำนาประมาณ 550 ไร่ สวนไม้ผล ลั่นจี่ ลำไย มะม่วง 100 ไร่	-การขาดแคลนน้ำเดือน กพ.-เมย. -ลำเหมืองดินเงิน -รีสอร์ตใช้น้ำมากทำให้น้ำไม่ไหลถึงปลายน้ำ	1.สร้างอ่างเก็บน้ำในฤดูฝน 2.ให้รีสอร์ตหยุดสระน้ำหรือบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเอง ไว้ใช้ในหน้าแล้งเพื่อที่จะไม่ต้องแย่งน้ำกับกลุ่มเกษตรกรหรือชาวบ้าน 3.ไม่ให้มีการเพิ่มรีสอร์ตหรือขยายรีสอร์ต
3.ฝายเหมืองหมู่น้ำ	-หมู่ 1 และ หมู่ 2 ค.บ้านแหวน พื้นที่ทำการเกษตร 110 ไร่ -หมู่ 2 ค.น้ำแพร่ พื้นที่ทำการเกษตร 63 ไร่ -หมู่ 3 ค.หนองควาย พื้นที่ทำการเกษตร 47 ไร่ รวมพื้นที่ต้องการน้ำ 210 ไร่	-ระดับฝายไม่เท่ากัน คือ ฝายลม และ ฝายบ่อ -น้ำไม่เพียงพอระหว่างเดือน มี.ค.-เม.ย. -ลำเหมืองถูกบุกรุก -ลำเหมืองมีสภาพพื้นเงิน -ขยะในลำเหมืองและลำน้ำ	1.ทำระดับฝายให้เท่ากัน 2.สำรวจพื้นที่จัดสร้างอ่างเก็บน้ำ (กรณีถ้ามีพื้นที่) 3.สำรวจแนวเขตลำเหมืองหมู่น้ำตลอดชุดเขตเหมือง 4.ขอสนับสนุนงบประมาณขุดลอกลำเหมือง

ชื่อฝ่าย	ผู้ใช้น้ำ	ปัญหา	แนวทางแก้ไข
4.ฝ่ายเหมืองริน และ ฝ่ายเหมือง เหล่า	ฝ่ายเหมืองริน 200 ไร่ ฝ่ายเหมืองเหล่า 100 ไร่	-น้ำแห้งไหลไปไม่ถึงสวน -ฝ่ายดันน้ำเอาน้ำไป (ขโมยน้ำ) -มีการกักน้ำโดยใช้ท่ออุด -ฝ่ายหัวบ้านฟอนปิดน้ำ -เดือน มี.ค.-เม.ย. น้ำขาดแคลน -เกิดการทะเลาะกัน (ฝ่ายเดียวกัน) -เกิดความขัดแย้ง -จัดการน้ำไม่ได้ -ฝ่ายกลางบ้านฟอนกักน้ำ	1.ให้ดันน้ำ และริสอร์ทปล่อยน้ำลงมาถึงปลายน้ำ 2.ให้ดันน้ำ กลางน้ำ และริสอร์ท ลดความเห็นแก่ตัว 3.ทำอ่างเก็บน้ำขนาดกลางทดแทน 4.ให้มีน้ำใจต่อกัน 5.มีการแบ่งปันน้ำภายในแต่ละฝ่าย
5.ฝ่ายเหมืองพญา ใจ	หมู่ 12 ต.หนองควาย	-หน้าแล้งน้ำขาดไปไม่ถึงหมู่บ้าน -ลำเหมืองตื้นเขิน -ต้องการน้ำค้ำน้ำใช้ เอาไปใช้เป็นประปาหมู่บ้าน	
6.ฝ่ายเหมือง เกวัน	หมู่ 3 และ หมู่ 4 ต.หนองควาย	-น้ำไม่พอใช้เดือน มี.ค.-พ.ค. -ฝ่ายมีระดับเสมอกันตั้งแต่ฝ่ายเหมืองเหล่า ฝ่ายหนองควาย ฝ่ายเก้าง -ผลิตไม่ได้ตามเป้าหมาย	1.หางบประมาณขุดลอกลำเหมืองที่ตื้นเขิน 2.วางมาตรการระวางแนวเขตลำเหมืองให้มีความกว้าง 3 เมตร โดยประมาณ 3.สร้างอ่างเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง 4.มีการแบ่งปันการใช้ น้ำให้เท่ากัน
7.ฝ่ายหนองควาย		-น้ำไม่พอใช้ -มีขยะมูลฝอย -ลำเหมืองตื้นเขิน	

ข้อฝ่าย	ผู้ใช้น้ำ	ปัญหา	การแก้ไข
8.ฝ่ายเก็บ	หมู่ ม.7 และ หมู่ 9 ต.หนองควาย	-น้ำไม่พอใช้ -ลำเหมืองดินเงิน -ลำเหมืองถูกบกรุก -ขยะมูลฝอยในลำเหมือง -ผู้ใช้น้ำด้านบนปิดกั้นฝาย บ่อยทำให้น้ำไหลไม่ถึงปลายน้ำ	1.ขุดลอกลำเหมือง 2.ห้ามทิ้งขยะลงในลำเหมืองและลำน้ำ

ชุมชนได้สรุปประเด็นปัญหา คือ ปัญหาแรก น้ำในลำเหมืองไม่ค่อยมีโอกาสน้ำได้ใช้น้ำเลยน้ำไม่พอใช้ ปัญหาที่สองก็คือเป็นเรื่องของการจัดการอันนี้สำคัญเรื่องของการปิดฝายการกักน้ำ ปัญหาที่สามคือผนังหรือพื้นที่ของฝายไม่เท่ากันทำให้พื้นที่ก็มีปัญหากันบ้าง ปัญหาที่สี่คือเรื่องของการใช้น้ำของรีสอร์ท ในปัจจุบันชุมชนไม่รู้เลยว่ารีสอร์ทใช้น้ำไปเท่าไรแล้วแต่ที่ผลก็คือน้ำไม่มาถึงปลายน้ำ ปัญหาที่ห้าคือพอน้ำไม่มีน้ำไม่พอใช้ ฝายไม่เท่ากัน การจัดการไม่ร่วมกันก็เกิดการขโมยน้ำ ไม่ว่าจะเป็นท่อหรือการปิดกั้นหรืออะไรก็ตามแต่อันนี้ถือเป็นปัญหาหลักๆ ที่เราเจอกันครั้งนี้คือว่าเอาละน้ำมันแห้ง ส่งผลถึงการจัดการฝายแต่ละฝายจึงไม่เข้าใจกันแต่ละฝายยังมีความเลื่อมล้ำกัน

ชุมชน แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ หนึ่ง ลอกลำเหมืองให้น้ำไหลคล่อง สอง หาแหล่งน้ำ อาจจะเป็นอ่างเก็บน้ำ อันที่สามงบประมาณในการนำมาขุดลอกเหมืองหรืออื่นๆ ที่จะนำมาพัฒนา สี่รีสอร์ทน่าจะขุดสระของตัวเองอันนี้เป็นข้อเสนอที่ดีเพื่อที่จะได้ไม่แย่งน้ำเกษตรกร ห้ารีสอร์ทจะไม่เกิดขึ้นอีกหยุดการเจริญเติบโตของรีสอร์ทได้แล้ว หก ชุมชนต้องมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งหรือการจัดการน้ำภายในอย่างชัดเจน

3.1.3 ขั้นตอนี่สาม การสร้างแนวคิดในการจัดการร่วมในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

การสร้างแนวคิดการจัดการทรัพยากรนั้น ชุมชนได้มีการจัดทำแผนการจัดการลุ่มน้ำร่วมกันโดยครอบคลุมการจัดการน้ำ การจัดการป่า การจัดการที่ดิน การจัดการพัฒนาคน การจัดการสื่อประชาสัมพันธ์ โดยจะได้นำเสนอ ดังต่อไปนี้ คือ

สรุปการนำเสนอแนวคิดการจัดทำแผนของชุมชนลุ่มน้ำแม่ตาช้าง

ประเด็น	วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ระยะเวลา
1.สร้างแกนนำและ พัฒนาองค์กร	-เพื่อรับทราบปัญหาและเชิญให้เข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา -เพื่อชี้แจงปัญหา สถานการณ์ สภาพสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน -ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรน้ำ -เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับแนวร่วมต่างเครือข่ายในเรื่องการจัดการทรัพยากร -เพื่อสร้างแนวร่วมในการจัดการน้ำ ให้มีการจัดการน้ำที่เท่าเทียมกัน -เพื่อให้มีการเผยแพร่ข้อมูลในระดับพื้นที่และภายนอกให้รับรู้ความเคลื่อนไหวของกลุ่มน้ำแม่ตาช้าง	1.จัดประชุมในระดับหมู่บ้านทุกหมู่บ้านในทุกพื้นที่ (ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ) 2.จัดสัมมนาในระดับลุ่มน้ำ 3.จัดสัมมนาระดับพื้นที่ 4.จัดอบรมให้ความรู้ 5.จัดศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น 6.จัดทำสื่อ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร	ม.ค.45 เป็นต้นไป
2.สร้างศักยภาพของคณะกรรมการศึกษาฟื้นฟูฯ	-เพื่อสร้างแรงจูงใจให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมงานมีความตื่นตัวและมีจิตสำนึกร่วมในการที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม -เพื่อสร้างความสามัคคีในทุกระดับทั้งลุ่มน้ำ -เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกให้ชาวบ้านที่อยู่ในลุ่มน้ำรักษป่าและน้ำ -เพื่อให้ทุกคนมีจิตเสียสละเพื่อส่วนรวม -เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน และประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น	1.จัดงานพบปะสังสรรค์ 2.จัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าและน้ำ 3.จัดเข้าค่ายระดับลุ่มน้ำ 4.จัดแข่งขันกีฬา -วอลเลย์บอลสำรวป่า -กีฬาพื้นบ้าน 5.กิจกรรมทางศาสนา -สืบชะตาน้ำแม่ตาช้าง -ทอดผ้าป่าเพื่อแม่ตาช้าง 6.จัดทำเรื่องแบบคณะกรรมการฯ -เลื่อมตราสัญลักษณ์ -ตราขงคณะกรรมการฯ	

	ถิ่น -เพื่อให้แกนนำและคณะกรรมการตลอดจนชาวบ้านได้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น -เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้สืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมและมีจิตสำนึกร่วม	7.จัดอบรมให้ความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายป่า พ.ร.บ.น้ำ	
3.แผนการจัดการน้ำ	-เพื่อหาแหล่งน้ำเพิ่มไว้ใช้ในยามน้ำขาดแคลน (ในหน้าแล้ง) -เพื่อเก็บรวบรวมรายละเอียดของการใช้น้ำแต่ละกลุ่ม -เพื่อสร้างกฎ กติกา ของแต่ละกลุ่ม และระดับลุ่มน้ำ ให้มีระบบการใช้น้ำที่มีประสิทธิภาพ และได้ใช้น้ำอย่างยุติธรรม -เพื่อทราบปริมาณน้ำในแต่ละพื้นที่ว่ามีปริมาณมากน้อยเท่าใด -เพื่อให้ชาวบ้านได้รับทราบถึงคุณภาพน้ำว่าสมควรที่จะใช้บริโภคหรืออุปโภคได้หรือไม่ มีอันตรายต่อสุขภาพหรือไม่ -เพื่อให้แม่น้ำใสสะอาดจะทำให้ผู้ใช้น้ำใช้น้ำได้อย่างสบายใจ และเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี	1.สร้างอ่างเก็บน้ำในแต่ละพื้นที่ที่มีความเหมาะสมและไม่กระทบต่อชาวบ้าน 2.เก็บรวบรวมข้อมูลการใช้น้ำ -เพื่อการเกษตร -เพื่อธุรกิจ -เพื่ออุปโภค/บริโภค 3.การสร้างกฎ กติกา การใช้น้ำ -ต้นน้ำ -กลางน้ำ -รีสอร์ท -ปลายน้ำ 4.ควบคุมคุณภาพน้ำ -การวัด, ปริมาณน้ำ -การตรวจสอบสารเจือปนในน้ำ -การรักษาความสะอาดน้ำ	
4.การจัดการป่า	-เพื่อทราบขอบเขตพื้นที่ทำกิน พื้นที่ป่าและพื้นที่ที่อยู่อาศัย -เพื่อรักษาป่าไว้ให้มีความสมบูรณ์ -เพื่อยุคการทำลายป่าเพราะจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่มีความปลอดภัย	1.กำหนดพื้นที่ทำกิน พื้นที่ป่า และที่อยู่อาศัย ไม่ให้มีการขยายพื้นที่อีก 2.ร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ 3.ควบคุมมิให้มีการตัดไม้ทำลายป่า	